

evangélikus

82. évfolyam, 13. szám
2017. április 2.

élet

Kéthetente megjelenő magazin | evangelikus.hu

**A karnagy,
akit mindenki
szeret**

**Interjú
Kamp Salamonnal
5. oldal**

Olvass újságot határok nélkül!

Azonnal elérhető online lappiac

digitalstand.hu

„Jó nektek, hogy evangélikusok vagytok“

A balassagyarmati evangélikus gyülekezet összetartó és az igehirdetésre rendkívül igényes közösség, amelyre a néhai Szabó József püspök öröksége máig nagy hatást gyakorol. Jelenle-

gi lelkészük, Bartha István a kétezres évek elejétől szolgál közöttük. A gyülekezeti tagok szerint olyan lelkész, aki felkészültségben és mélységben ki tudja elégíteni a mintegy háromszáz aktív tagból álló helyi evangélikus közösség lelki és intellektuális igényeit is.

Példával értékrendet sugallni

Az állami, önkormányzati fenntartású iskolák vezetőinek kiválasztásakor nem szempont a vallási hovatartozás. A budai Kosztolányi Dezső Gimnázium igazgatója, Bodor Eszter

és igazgatóhelyettese, Ferenczi Judit például evangélikusok. Lapunkban időről időre megszólaltatunk evangélikus egyházi iskolában tanító pedagógusokat – ez alkalommal személyükben olyanokat kérdeztünk, akik más közegben végzik mindennapi munkájukat.

Valami kék

Újra április van. Másodikán kékbe öltözött felnőttek és gyerekek, kék lufik töltik meg a nagyobb városokat. Sokan felvonnak, hogy kifejezzék szimpátiájukat az átlagostól eltérően fejlődő,

autizmussal élő embertársaik iránt. Magazinunk hasábjain idén több érintett család egy-egy tagja és egy fiatal felnőtt szólal meg, hogy jobban beleláthassunk hétköznapi életükbe, küzdelmeikbe.

A karnagy, akit mindenki szeret

Az biztos, hogy soha egy kételkedő gondolatom nem volt. Bennem sohasem volt kérdés, hogy minden feltétel nélkül az Úrra bízom magam. Most is azért imádkozom, hogy legyen erőm és bátorsá-

gom „kilépni a csónakból”, mint Péter, ha azt kéri tőlem az Úr. Egész életemben így éltem, mindig kiléptem, másként döntöttem, mint ahogy elvárható lett volna.

Igés lapok

Egy baptista rockzenésznek és egyházunk „komoly karnagyának” biznyságtétele egyaránt helyet kapott mostani magazinunkban. De több másik írásból ugyancsak nem kevésbé hiteles hitvallások olvashatók ki, még ha olykor a sorok között vagy mögött fedezhetjük is fel a saját hitünk erősödését szolgáló tartalmakat. Értő szemmel igencsak erőteljes üzenete van például annak a páros interjúnak, amelyben egy budai gimnázium vezetői vallanak – mintegy mellékesen – egyházi kötődésükről. (Szerényen elhallgatva azt a – szerkesztő számára is csak utólag tudatosult – tény, hogy az átállás éveiben mindketten a ma már egyházunk fenntartásában működő pezsztentlőrinci intézményben állták a sarat igazgatóhelyettesként.)

Valaha – hivatalosan – „hitbuzgalmi kiadvány”-ként tartották nyilván az egyházi lapokat, így az *Evangélikus Életet* is. Ízlelgetem magamban ezt a sokakat talán mosolyra készítő jelzöt, és minduntalan az igés lapok jutnak róla eszembe. Azok a bibliai idézettel ellátott kártyák és könyvjelzők, amelyek keresztény könyvesboltokban ma is bőséggel fellelhetők. Gyermekkorom idején keresztény könyvesbolt még nemigen akadt, az igés lapok azonban keresztény közegben úgyszólván elengedhetetlen tartozékaik voltak mindenféle ajándéknak. Hogy úgy mondjam, nem volt csoki igés lap nélkül. Értéküket állítólag növelte, ha ajándékozójuk maga – főként, ha „személyre szólóan” – készítette őket. Nos, az én érzékeny gyermeki lelkem különösen a virágmintákkal díszített igés lapokat hajította lelkesen – a szemetesbe... De mert (úgy) tudtam, hogy a lapokra rótt idézetek „aranymondások”, kíváncsiságból azért mindig elolvastam a bibliai szakaszokat. És igen: egy-két igés lapnak megkegyelmeztem. Mi több, néhányat ma – így fél évszázad múltán – is őrzök...

Közben e kártyák és könyvjelzők valahogy elmaradtak az ajándékok mellől, és amikor néha-néha valaki újra kezembe nyomott egyet, gesztusa vélhetően a mosolyra fakasztó hitbuzgalmi jelzöt juttatta eszembe... Istennek hála, már ezek az évek is a múlt zárójeli közé kerültek, ráadásul mintha valóban reneszánszát élné az aranymondások ajándékozása.

Bizonyára nem az általam látogatott kínai gyorsbűfé az egyetlen, ahol „szerencsesütit” is tesznek a tálcára. Amikor a kekszféleségbe rejtett papírfecni egy nap azt a bölcsességet olvastam, hogy „jobb adni, mint kapni”, már nem is volt kérdés, hogy lányom esküvőjén mivel fogom megajándékozni a násznép tagjait...

Titkon azt remélem, igés lapokként szolgálnak az *EvÉlet* mindenkori lapszámai is!

● T. PINTÉR KÁROLY

Láthatóan evangélikus

FOTO: MAGYARI MÁRTON

Gritsch Mátyás nyugdíjas – Sopronbánfalva. A kitelepítést és 56-ot is átéltem, és itt maradtam. Nem volt könnyű dolgunk, az általános iskola negyedik osztályáig csak németül tanultunk. A kitelepítést követően a huszonöt fős osztályból ketten maradtunk. Az utcán sem volt kíváncsok, hogy németül beszéljünk. Nehéz volt a régi osztálytársakat, barátokat elveszíteni. A tanítóképző gyakorlóiskolájába kerülve evangélikus oktatásban részesültem. Próhla Károly keresztelt meg, és ugyanő konfirmált Bánfalván. Mivel tankönyvek annak idején nem voltak, ezért a professzor úr diktálta le a szöveget, s így tanultuk meg a hittannal kapcsolatos tudnivalókat. A szocializmus idején jóformán titkolni kellett, hogy az ember templomba jár. 1650-ben jött Sopron környékre az első felmenőm, már ő is evangélikus volt. Nekem az imádság lelki megkönnyebbülést jelent. Hiszem, hogy Isten segít a gondok megoldásában. Jó látni, hogy a mostani lelkész házaspár mennyire törődik a fiatalokkal, az oktatásukkal, a megszólításukkal. Bízom abban, hogy ez nagy lendületet fog adni a jövőben a gyülekezetnek.

A mai evangélikus arcképcsarnok az interneten a lathatoan.reblog.hu és a [facebook.com/lathatoan.evangelikus](https://www.facebook.com/lathatoan.evangelikus) címen érhető el.

Luther-emlékkút épül a budai Várban

A Reformáció 500 emlékévé keretében emlékhely létesül az Anjou sétányon. A helyszínt a Budavári Önkormányzat biztosítja az északi várfalon található Anjou sétányon, a Murad Pasa torony területén – írta a *Várnegyed* újság. Mint ismeretes, a kormány által létrehozott Reformáció Emlékbizottság úgy döntött, hogy nem nagy szoborparkot, emlékművet épít az évfordulóra, hanem egy szerény jelet alakít ki, amely a reformáció lényegét szimbolizálja. Az emlékkút megtervezésére a Budavári Önkormányzat meghívásos tervpályázatot írt ki, amelyre a Magyar Művészeti Akadémia által javasolt építészeket, táj- és kerttervező szakembereket hívtak meg. A bírálóbizottság Török Péter táj- és kerttervező alkotását javasolta továbbtervezésre. A Budavári Önkormányzat vállalta azt is, hogy parkosítja az emlékmű környékét.

Forrás: Várnegyed / Reformációi Emlékbizottság

Oratio œcumenica

Áldott légy, Istenünk, amiért Jézus Krisztus Urunk bevonult Jeruzsálembe, egyértelművé téve: ő a Messiás. Ő a várva várt Király, a Főpap, a Prófeta, aki megérkezett. Most, amikor a jeruzsálemi eseményekre emlékezünk, kérünk, segíts, hogy felismerjük Jézus Urunkban a világ Megváltóját, a mi személyes megmentőnket!

Urunk, kérünk, erősítsd bennünk a vágyat, hogy Megváltónk elé járuljunk, s öelotte leborulva ügyes-bajos dolgaink és egész életünk gyógyulását kérjük tőle! Hagyjuk, hogy ő szabadítson meg életünk kötelekeiből, bűneinkből, elhibázott tetteinktől, vétkek kapcsolatainktól és érzéseinktől!

Urunk, te mindent megtettél a mi üdvösségünkre. Add, hogy tanuljunk alázatodból, és mi is szelíden és alázattal tudjunk szolgálni életünkben, és hűséges tanítványaidként tudjuk hirdetni szabadító evangéliumod örömhírét ebben a világban!

Urunk, segíts, hogy ne csak hozsannát kiáltani legyünk képesek, de el is tudjuk fogadni azt a szükséges megtisztító, erős isteni kezet, amely nélkül nem gyógyulhatunk. Segíts, hogy Királyunk életünkbe, szíveinkbe való tisztító és gyógyító bevonulása elől el ne fussunk!

Irgalmadba ajánljuk a betegeket, a megfáradtakat és mindazokat, akiknek már kiáltani sincs erejük. Mutasd meg gyógyító jelenlétedet minden embernek, hogy a próbák és terhek között is megerősödjön a szív, és tenálad nyugodjon meg a lélek!

Könyörgünk most népedért, egyházadért. Könyörgünk az előttünk álló ünnepért. Légy velünk a nagyhét alkalmain.

Könyörgünk, Urunk, minden ember üdvösségéért. Azért, hogy minél többen ismerjenek meg téged úgy, mint aki Jézus Krisztusban személyes Megváltót és Szabadítót adtál minden ember számára!

Hallgass meg minket, Urunk! Könyörülj rajtunk, irgalmazz nekünk, és add nekünk békességedet a te szent Fiad által. Ámen.

Böjt 5. vasárnapja (Judica) – Jn 8,48–59

Tudod, hogy van bocsánat

Halálnemek – életigenlések. Egy időben sokszor álmodtam azt, hogy meghalok. A halálnemek különböztek, az életigenlések nem. Sokféleképpen haltam már meg álmomban, de úgy még sohasem, hogy megköveztek volna. Meghalni egy álomban „kényeztetés”, mivel utána az ember felébred, és le tudja törölni a könnyeit. Van folytatás, emlékezés, remény. Van új nap, és van újrakezdés. Van új élet. Ahogyan a házasságtörő asszony új élete is: van. Történetében egy szélsőséges halálnem és egy szélsőséges életigenlés találkozik. És győz az igen, és győz a megbocsátás, és győz az élet.

Kövezni emberi dolog. Nemcsak tévedni, de kövezni is emberi dolog. Nemcsak a Monty Python csapatának a *Brian élete* című filmjében lelkesen kövező Brian és kedves édesanyja, hanem lelki értelemben mi is műveljük a kövezés sunyi művészetét. Újra meg újra kezünkbe vesszük a lapos, éles, gömbölyű, szív alakú, netán kereszt alakú, csillag alakú, félhold alakú köveket, és már lendül is a kezünk. És bizony valaki sérül ezáltal. Sőt lehet, hogy valaki belehal. Lehet, hogy éppen a te köved, éppen az én követem lesz végzetes. Szirének hangja dúdolja ilyenkor a hatyú dalát, és nagyon nehéz ellenállni a csábító dallamnak: „kövezni emberi dolog”. Emberi dolog, de ettől még: értelmetlen. Életveszélyes. Éppen ezért hihetetlenül nagy szükségünk van a szóra. A hangra. A jézusi közbelépésre, amelytől kiesnek a kövek a kezekből: „Aki büntelen közületek, az vessen rá először követ.” És győz az igen, és győz a megbocsátás, és győz az élet.

A megbocsátás illata. „A megbocsátás az az illat, melyet az ibolya hint arra a cipősarokra, amely eltapossa őt” – mondta Mark Twain. Megbocsátás, a krisztusi értelemben vett megbocsátás az, amely a házasságtörő nő történetében legyőzi az erőszak, az ítélkezés, a szeretet nélküli vallásosság szagát, a törvényeskedés bűzét. Mert az élet határhelyzeteiben vagy szeret az ember, vagy téved. Ilyenkor vagy szelíd az ember, vagy becsapja önmagát. Vagy megbocsát az ember, vagy ítélkezik. Vagy újat kezd, vagy beleragad a múlt mocsarába. Vagy lerakja a köveket a kezéből, vagy cipeli egy életen át. És lerakja. És győz az igen, és győz a megbocsátás, és győz az élet.

Jézus voksa. Jézus egyértelműen a szelídség, a megbocsátás, az újrakezdés, a kő lerakása mellé teszi le a voksat. Nemcsak a voksat: az életét. Belehal abba, hogy az emberek görcsösen ragaszkodnak a köveikhez. Belehal abba, hogy törvényt ordítanak evangélium helyett. Belehal abba, hogy az egyetlen dolgot, amelyet kért, hogy szeressék egymást, nem képesek komolyan venni. Belehal az Isten Fia abba, hogy az ember fiai és lányai képtelenek felismerni, hogy vagy szeretnek, vagy nincsenek. Jézus feltámadása maga a szeretet bizonyítéka. Az Isten szeretet. És győz az igen, és győz a megbocsátás, és győz az élet.

Teremtés a porból. A Bibliának, de a gondolkodás történetének is az egyik legfontosabb fordulata az, amely a házasságtörő nő életében bekövetkezik. Aki ítélné: megbocsát. Ezt mondja Jézus az asszonynak: „Én sem ítéllek el téged...” Nincs alternatívája ennek a jézusi mondatnak. Legalábbis olyan nincs, amely az életre vezet. Jézus odaáll a társadalom, a vallásos hiénák, a magukat makulátlan elméknek képzelő írástudók, farizeusok elé, és kiáll a bűnösnek titulált asszony mellett. Felemeli őt a porból, életet teremt. Teremtés ez. Feltámadás: a halálból az életre. A szeretet himnusza ez is. És győz az igen, és győz a megbocsátás, és győz az élet.

Tudod, hogy van... Aki meghalt már álmában, az tudja, milyen felébredni. Akinek esett már ki a kezéből kő, tudja, milyen megkönnyebbülés az. Aki gyógyult már meg komoly betegségből, az tudja, mit jelent újrakezdeni. Aki jól érti a házasságtörő nő történetét, az pontosan tudja, hogy Jézus életet ment a megbocsátás és a

A HÁZASSÁGTÖRŐ ASSZONY – JOHN MARTIN BORG FESTMÉNTE (2002)

szeretet illatával. Aki állt már a kör közepén – és ki ne állt volna –, és megszabadult, megmenekült, az egy életre megértette, mit is jelent a kegyelem. Amikor megszólal Jézus. Amikor megszólal az Úr. Az élet legyőzi a halált. És elkezdődik egy új élet. Mert van bocsánat. Tudod, hogy van. A házasságtörő nőnek és mindenkinek, aki képes elejteni a köveket a kezéből, a köveket a szívéből. Van újrakezdés, aki maga az út, az újrakezdés útja, maga a valóság, az új ébredés valósága, és maga az élet: a halálból, a rémálomból is. És győz az igen, és győz a megbocsátás, és győz az élet.

● GÁNCS TAMÁS

Imádkozzunk! Uram, köszönöm, hogy a kövek kieshetnek a kezemből, a szíveimből, és a te kezébe hullhatnak! Ámen.

A hónap igéje

A húsvéti történet megrettent tanácstalansággal, értetlenséggel, megdöbbenéssel kezdődik. Az alapszituáció ez volt: Jézus halott, pénteken keresztre feszítették, eltemették, és a szombati nyugalomnap elmúltával néhány asszony elmegy a sírhoz, hogy balzsammal kenjék be a tetet, ahogyan akkoriban ez a temetési szokásokhoz tartozott. A gyászszertartás illendő rutinjának elvégzésére készülnek. A sír azonban üres, a halott eltűnt. Az asszonyok megdöbbenve, értetlenül állnak. Megütközésüket csak fokozza, hogy valaki – ők angyalnak látják – megszólítja őket: „*Miért keresitek a holtak között az élő? Nincsen itt, hanem feltámadt.*”

Egerszegi Krisztina 1988-ban a szöuli olimpián hatalmas versenyben elsőként ért a célba. A közvetítő sportriporternek, Török Lászlónak a szenzációs teljesítmény feletti lelkendezése szállóigévé lett: „Hát ilyen nincs! Ilyen nincs – és mégis van!” A húsvét, Jézus feltámadása kétezer év óta ezt a felkiáltást adja a szánkba először: ilyen nincs, és mégis van! A húsvét a hihetetlen valóság eseménye. Az angyal üzenete pedig: rossz helyen keresitek őt, rosszkor vagytok rossz helyen, a feltámadás már megtörtént, és Jézus már nincs a halottak között.

Jézust kereső hitünkkel nem vagyunk-e gyakran mi is rosszkor rossz helyen? Nem keressük-e mi is, az egyház is Jézust a halottak között? Ott, ahol nincsen? Nem keressük-e a holt teológiai tudományban, dogmák közé temetve? Nem keressük-e Lélek és engedelmesség nélkül a Biblia holt betűiben? Nem keressük-e a történelem vagy a kultúrtörténet holt eseményei között? Nem keressük-e holt liturgiában, holt vallásosságban?

Miért keresitek a holtak közt az élő? Az angyal továbbirányítja az asszonyokat és minket is. Nincs itt, feltámadt. Az élők között találjátok meg Jézust.

Keressd őt az életben! A Lélekkel hallgatott, olvasott, szívbe fogadott, megtartott Igében. Keressd az imádság csendjében a saját lelkedben! Keressd a lelkiismerettedben, a bocsánatkérés és a megbocsátani tudás alázatában, a szeretetet ébresztő gondolatban! Keressd őt a munkádban, keressd az úton, amelyen jársz, keressd és is-

merd fel a hétköznapok eseményeiben, egy betegségből való gyógyulásban, gyermekeid, szeretteid, mosolyában, idős szüleid szemében! Keressd az élő Jézust társadban, a másik emberben! Hiszen amit velük teszel, azt Jézussal teszed. Keressd őt testvéreid között, az ő egyházában, gyülekezetében, hiszen megmondta, hogy ott van, ahol az ő nevében együtt vannak.

A húsvét a feltámadott Jézus keresésének és reá találásának az a titka, hogy jókor jó helyen kell lenni. Hogy megtaláld azt, akivel és akiért érdemes élni, aki téged is szeret, aki mindenkinek örök életet akar adni.

„Miért keresitek a holtak között az élő? Nincsen itt, hanem feltámadt.”

(Lk 24,5–6)

A feltámadás nem múltbeli esemény: Krisztus él. A feltámadás jelen esemény. Valaki itt él közöttünk kétezer éve, minden percben felénk nyújtja szeretetét, és várja, hogy felismerjük és megszólítsuk őt. A Feltámadott itt van közöttünk. Ilyen nincs, és mégis van!

• BALICZA IVÁN

A karnagy, akit mindenki szeret

Interjú dr. Kamp Salamonnal

„Bachot hallgatva helyreáll a rend, a lélek és a Teremtő közti kapcsolat” – vallja Kamp Salamon. A Lutheránia ének- és zenekar friss Kossuth-díjas karnagyát, a Zeneakadémia professzorát gyermekkoráról, mesterekről, Bachról és természetesen a most kapott elismerésről is kérdeztük.

– A hartai Templom utca 48.-ban felnőtt fiatal fiúnak egyenes út vezetett a zenei pálya felé? Sohasem akart más hivatást választani?

– Nem. Soha.

– Ki volt először hatással a zenei ízlésére, gondolkodására?

– Nagymamám, akiknek gyönyörű szoprán hangja volt. Az unokabátyámmal minden este vele énekeltük a gyülekezeti énekeket németül és magyarul, míg mi el nem aludtunk. A bachi életmű pedig a lutheránus korálokra épül, ez az alapja. Hammerschlag János írja könyvében, hogy „Bach korálmsztikus” volt, éjszakánként a nagy korálgyűjteményeket tanulmányozta. Például a *Fürchte dich nicht* motettában

is idéz egy korált, amelyhez nem írta oda a szöveget, és ez számos kantatájára is jellemző, mert természetesnek tartotta, hogy az emberek ismerik a korálokat. Abban az időben nem voltak énekeskönyvek, és a gyülekezet hallás után tanulta meg az énekeket, ahogyan mi is a nagymamámtól.

– Így megszerette a gyülekezeti énekeket, a korálelőjátékokat, de hogyan jutott el az orgonazenéig, a kórusművekig?

– A korálelékléshez és -ismerethez csatlakoztak később a hangszeres művek. A falunkban Gerényi Salamon volt a kántortanító, akinek szintén nagyon hálás vagyok, mert bár Harta nem nagy falu, neki mégis megvolt Bach összes orgonaművének kot-tája. Fontosnak tartotta, hogy azokat ott-

hon tanulmányozza, így ő is nagy szerepet játszott a zenei fejlődésében. Mellette Sárkány Tibor esperes úrnak is sokat köszönhetek, ő vitt el ugyanis Fótra, a kántorképzőbe.

– Milyen hatással volt önre Fót?

– Többször voltam a kántorképzőben, az egész légkört szerettem, mert – Kiss János bácsi jóvoltából – Isten ígéje és az énekek köré szerveződött a munka. Úgy gondolom, az ottani munka meghatározó jelentőségű a mai napig. Aki azt egyszer megtapasztalta, az életre szóló élményt kapott.

– Mi volt a következő zenei állomás?

– A kántorképző és Harta után a bajai német nyelvű gimnázium volt rám nagy hatással. Hetente nyolc németirodalom-óránk volt, amit nagyon szerettem. ►

Ma is mindennap olvasok egy órát németül. Ez nagy segítség a kantáták mondani-
valójának megértésében. Baján is jártam or-
gonálni Kemény Gábor tisztelendő úr fele-
ségéhez. Utána Kecskemétre kerültem a Ko-
dály-iskolába.

– Kecskemét után Pécs, majd a Zene-
akadémia és Bécs. Hogyan vezetett az
út a karnagyság felé?

– A kórusélet Pécsen nagyon jelentős
volt. Tillai Aurél tanár úr pedig fogalom, aki
a reneszánsz irodalomra, a nagy oratorikus
művekre, Kodályra és a magyar kórusmű-
vekre nagy hangsúlyt fektetett. A Zeneaka-
démiaira kerülve Párkai István tanár úr stí-
lusismerete és rálátása az egész zeneiroda-
lomra szintén lenyűgöző, az általa vezetett
Liszt Ferenc kamarakórusral mindig igazi
zenei ritkaságokat énekeltünk. Bécsben a
nyolcvanas évek közepén Karl Österreicher
karmesterosztálya diákjának lenni szintén
különleges élmény volt...

– Ekkor viszont érkezett egy telefon-
hívás Budapestről...

– Igen, Weltler Jenő, a Lutheránia ének-
és zenekar karnagya hívott, hogy „fiam, ta-
nuljuk a Máté-passiót, és kellene, hogy gyere
segíteni”. Ekkor elmentem Österreicher pro-
fesszor úrhoz, és elmondtam neki, hogy vár-
nak otthon, ő pedig azt mondta, hogy nem
akar az életembe beleszólni, de a nemzetközi
karrier lehetőségét látja bennem. Számomra
ez volt akkor a kulcsmondat, és akkor eldön-
töttem, hogy elindulok Budapestre.

– Hogyhogy nem a nemzetközi karri-
er ígérete mellett, hanem épp ellenke-
zőleg döntött?

– Valahogy mindig tudtam, hogy ha va-
laki egy ilyen komoly mondatot mond, ak-
kor nekem mindenképp az ellenkezőjét kell
tennem. Meg is fogalmaztam magamnak
akkor a Burgon keresztülsétálva, hogy fon-
tosabb nekem a Máté-passió zenei, lelki és
szellemi tartalmával megismerkedni, mint
egyéni karriert építeni, és boldog voltam,
hogy megszületett bennem ez a mondat.

– Úgy fogalmazott egyszer, hogy Bach
nem megy ki a divatból, mindig aktuális.
Miért gondolja ezt?

– Azért, mert kiemeli az embert a törté-
netiségből, és megnyitja számára az utat egy
magasabb létezés felé. Az emberi életnek ez
az egyetlen célja: hogy visszakérüljön Isten
mellé, arra a helyre, ahova a teremtésben
helyeztetett. Jakob Böhme írja: „Amikor az
ember bűnbe esett, és lezuhant az anyag-
ba”, az egész világ füstölő romhalmazzá
vált, Bach pedig az eredeti létezés romlat-
lan hangján beszél. A létezés eredeti rend-
je található az ő életművében. A bachi élet-

mű nem lenne ilyen, ha azt az utat választja,
mint Händel vagy Telemann.

– Miért? Az előbbi szerző hasonlóan
nagy ívű karriert tudhat magáénak.

– Úgy értem ezt, hogy Bach is a tanítvá-
nyokhoz hasonlóan cselekedett. Elszólította
őket a Mester, és ők mindent otthagytak, kö-
vették őt. Ki merné ezt ma közülünk meg-
tenni? Egyikünk sem, azt hiszem. Isten a sa-
ját tervéhez a munkásokat is elkülöníti és
kiválasztja, így tett Bachhal is. Ezt tartom a
földi értelemben szentnek. Szent az, akit az
Isten a maga ügyének kiválaszt. Ahogy Ba-
chot is Lipcsébe vezette, és elkerítette a ma-
ga ügyének az Úr. Mindent, ami ebben aka-
dályozta volna, azt kiszűrte. Az egyházi szol-
gálatnál nem elvesztett valamit a világból,
hanem ott nyerte csak meg igazán. E nél-
kül nem lenne h-moll mise, kétszáz egyházi
kantáta, és nem lenne *Magnificat* sem.

– A művészet, a zene feladata nem
más, mint az Isten dicsőítése és a lélek új-
játeremtése – mondta korábban. Hogyan
teremthető újjá a lélek? Mit ért ezen?

– Csak úgy teremhet újjá, ha felismeri
a Pásztor hangját. Ezt is Jakob Böhme írja:
„A Teremtő és a lélek között olyan szoros
kapcsolat van, melynek nem árt sem kard,
sem tűz.” Az ember ezt életének nagy pilla-
nataiban tévedhetetlenül felismeri.

– És ez igaz arra is, aki nem jár vasárna-
ponként templomba, nem hívő, de eset-
leg eljön a Bach-hét egyik koncertjére?

– Biztosan tudom, hogy igen, mert Ba-
chot hallgatva helyreáll a rend, a lélek és a
Teremtő közti kapcsolat. Isten az embert sa-
ját képére és hasonlatosságára teremtette, és
ezt felismerem a bachi zenén keresztül. Azt
szoktam mondani, hogy Bach zenéje az em-
bert egzisztenciájában szólítja meg, abban,
amiben gyermek és romlatlan marad. Min-
denkiben, mindig és minden körülmények
között.

– Ez csak Bach sajátja, vagy az egyhá-
zi zenére is kiterjeszhető erő?

– A zenének van ilyen hatása, de ilyen
mértékben, ahogy Bachnál megfogalmazó-
dik, egyetlenegy másik életműben sem érzé-
kelhető. A zene a konkrét hangon túl – amit
hallók – egy magasabb valóságról, minőség-
ről is hírt ad. Az benne a gyönyörű, hogy a
rejtett dolgokról beszél érhetően. Az nem
művészet, hogy a rejtett dolgokról rejtetten
beszélünk. A művészet mindig azt mond-
ja ki, mi az ember és a szellem viszonya, és
ezért gondolom, hogy különleges a bachi
életmű. Rálát az örök életre.

– A lipcsei Tamás-templom kórusát
együtt hallgattuk ezerkétszázán a Művé-
szetek Palotájának koncerttermében, ám

ön korábban azt mondta, hogy Bachot
csak templomban lehet hitelesen előad-
ni. Tartja még most is ezt a véleményét?

– Sajnos a Deák téri templomban nem
hallhattam a kórust, mert éppen akkor volt
az Országházban a díjátadó, de Bach egy-
házi vokális műveinek eredeti környezete az
Isten háza. Nyilván a hallgatók és az előadó
kisfiúk is otthon érezték magukat az isten-
tiszteleti alkalmon. Ezek a művek istentisz-
teleti használatra íródtak, ezért koncertter-
mekben maga a mű sem nyílik meg annyira,
nem csak a befogadók.

– Ez lehet az oka annak, hogy a Lu-
therániából sem alakított koncertező
zenekart, hanem a kórus – ahogy ön fo-
galmazott – szolgálattevők közössége,
akik Isten igéjét hirdetik?

– Mi ezt tartjuk fontosnak, ez tartja össze
az együttest. Sohasem kell például fegyel-
mezni, mint más kórusokban. Számunk-

ra egy a fontos: hogy megszólaltassuk Bach
műveit a lehető legtökéletesebben, és azo-
kon keresztül a Teremtőre mutassunk.

– Bár tudatosan nem gyönyörködtet-
ni akarnak, mégis azt teszik.

– Igen, de itt is Bachot tartjuk példa-
képnek, aki nem arra törekedett, hogy szé-
pet írjon, hanem hogy tökéleteset. A mes-
ter a szépséget úgy tekinti, mint a tökéletes-
ség vonzerejét, és a Teremtő volt számára
a példa. Olyat akart létrehozni a saját mes-
terségében, mint amilyet a Teremtő létre-
hozott a teremtés által. De miután Bach tö-
kéleteset alkotott, ezért szép is. Így van a sor-

rend, és nem fordítva, ahogy mi, emberek gondoljuk. Ezért mondja Pilinszky János, hogy a modern ember elvesztette az autentikus szépséget, mert csak a részismeretekre koncentrált, és nem látja az egészet. Az emberiség egész története során azért tanult zenét, mert a zenéből megtudható, hogy nem vagyok felesleges, bárki is vagyok, mert hozzátartozom a teremtés tökéletességéhez, és ha én elveszek, akkor az egész megrendül, és hiányt szenved. Ha a h-moll miséből kihagyjuk a H hangot – mondhatnánk: csak egy hang –, összeomlik az egész. Így van szerintem a teremtésben is.

– Volt az életében olyan pillanat, amikor egy mű igazán fontossá vált, mondhatni megszólalt a fejében?

– Mindig szól bennem valamilyen zene. Ez lehet a *Kunst der Fuge* vagy a *Musikalisches Opfer* vagy a *Wohltemperiertes Klavier* vagy akár olyan zene, amelyet még

– Mindenféle komolyzene, hogy a teljes repertoárra rálátásom legyen. Más kórusoknál mindig az volt a célom, hogy annak az együttesnek egyéni arculatot adjak, és azon belül is kiemelkedőt.

– A reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára készülünk, és idén lesz harminc éve, hogy a Lutheránia karnagya. Mivel készülnek a jubileumi évre?

– Ez is az Úristen ajándéka: idén a h-moll misét adjuk elő tizenegy alkalommal Brásótól Szabadkáig. A h-moll mise az emberi szellem legnagyobb alkotása szerintem, így annál nagyobb öröm nincs a világon, mint ezzel foglalkozni a próbákon és az előadásokon egy éven át. Virágvasárnapon, nagyszombaton a passió csendül fel természetesen, és egész évben folyamatosan hallhatók vasárnaponként a kantátazenés istentiszteletek, karácsonykor az oratórium. És a Budapesti Vonósokkal természetesen folytatódik

ber, és csak utána egyetemi tanár. Most a Zeneakadémián is kimondottan nagy kutatást végzek, hogy olyan műveket vigyek a diákjaimnak, amelyeket nemhogy ők, de a tanárkollégák sem ismernek. Mondom is mindig a tanítványaimnak: „Elvárom tőletek, hogy azt a tudást, amellyel mi rendelkezünk, meghaladjátok.”

– Kamp Salamont valóban mindenki szereti, és a kórustagok is tisztelettel beszélnek a munkájáról, a hitéről. Honnan ez a derű és hit?

– Az biztos, hogy soha egy kételkedő gondolatom nem volt. Bennem sohasem volt kérdés, hogy minden feltétel nélkül az Úrra bízom magam. Most is azért imádkozom, hogy legyen erőm és bátorságom „kilépni a csónakból”, mint Péter, ha azt kéri tőlem az Úr. Egész életemben így éltem, mindig kiléptem, másként döntöttem, mint ahogy elvárható lett volna. Ezt is a tizenkettes kantátából tanultam, melynek úgy szól a szövege: „Wir müssen durch viel Trübsal in Gottes Reich hineingehen”, azaz „sok szomorúságon keresztül juttok be a mennyek országába”. A kantátában az egész recitativo mollban van, de a hegedű játszik egy skálát felette, ami fel sem tűnik az embernek, és az végig dúrban szól. A kettő együtt hangzik. Vagyis az ember azt látja, hogy sok a szomorúság, de már tudni, hogy távolabbról nézve ez szolgálja egyedül az üdvösségét.

– Kinek köszönte meg a díjat?

– Az Úristennek. Az autóban hazafele menet ez az első hang, amely meg szólalni bennem, minden Lutheránia-előadás után is. A díjjal kapcsolatban pedig tényleg úgy gondolom, hogy az a magyar művelődés tisztelgése a reformáció egyetemesei értékei előtt és a mi Deák téri munkánk, fáradozásunk előtt. A díj ennek elismerése, támogatása, segítése, hiszen itt több mint száz éve folyik a munka. Nem úgy tekintem, hogy ez az én érdemem kizárólag, hanem hálát adok, és boldog vagyok, hogy ebben a munkában részt vehetek. Zalánfy Aladár professzor úr és Weltler Jenő bácsi ezt a munkát évtizedeken át hűségesen végezte, de tudtam, hogy ezt az örökséget csak úgy tudjuk életben tartani, ha ezt meghaladjuk, azért hoztuk létre Zászkaliczky Tamással és Dobozy Borbálával a Magyar Bach Társaságot, majd a Bach-hetet és a kantátazenés istentiszteleteket.

– Hogyan ünnepeltek a Lutherániával?

– Rendeltek egy szép tortát a kórustagok, melyre stílusosan a h-moll mise kottájának utolsó oldala volt rányomtatva, végén a Soli Deo Gloriával, ahogy azt a mester befejezte.

• KÉZDI BEÁTA

FOTÓK: MAGYARI MÁRTON

senki sem írt meg. Ha lemezt hallgatok, akkor már az előadó is megjelenik, és akkor már kritikus vagyok. Növendékeimet is arra tanítom, hogy a műre figyeljenek, ne az előadásra, mert a mű a fontosabb.

– Csak Bachot hallgat otthon és az autóban?

– Nem, az külön szertartás. Egyik születésnapomra kaptam egy Máté-passió fakszimile kiadást a Lutherániától – egy évig nem mertem kinyitni. Mindennap nézegettem, de egy ideig hozzányúltni sem mertem.

– Ha nem Bach, akkor mi szól állandóan?

a *Bach közelében* című, nagy sikerű sorozatunk a Budapest Music Centerben.

– 2008-ban lett egyetemi tanár Pécsen. Mindig is akart tanítani?

– A Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán a Zenei Elmélet és Kórus Tanoszték vezetője voltam, amikor Colin Foster, a dékán azt mondta, hogy szeretné, ha egyetemi tanár lennék, mert ilyen muzsikussal még nem találkozott, akit mindenki szeret. Ezen meglepődtem, hiszen úgy gondoltam, aki egyetemen tanít, automatikusan egyetemi tanár, pedig nem, hiszen előbb adjunktus, majd docens lesz az em-

Thomanerek a Deák téren

Időutazás és elmélkedés egy istentisztelet kapcsán

A középkori oktatásban igen nagy volt a zene jelentősége: benne látták az isteni rend megvalósulását.

Régmúlt. 1212 – Lipcse nemrég szerezte meg a városi és a vásártartási jogot. Ebben az évben az ágostonos szerzetesrend a Tamás-templom mellett létrehoz egy iskolát. Az itt tanuló fiúknak az volt a feladatuk, hogy átvegyék a kanonokoktól a templomi zenei szolgálatot. De nyitva állt a hely a lipcsei polgárok gyermekei előtt is. A Tamás-iskola így Németország legősibb nyilvános iskolája és Lipcse legrégebbi kulturális intézménye: immár nyolcszázöt éves.

1543 – A reformáció lipcsei bevezetésének következtében az iskola a város fennhatósága alá került; ez így van mindmáig.

Múlt. 1723–1750 – A lipcsei kántor Johann Sebastian Bach. Az ő feladata a város négy nagy temploma zenei életének irányítása.

1730-ban feljegyzést intézett a városi tanácshoz: „Rövid, de feltétlenül szükséges vázlat a jól szervezett egyházi zenéről”. Ebben kifejtette, hogy az iskola ötvenöt alumnusa „négy kórusra oszlik, a négy templom szerint, ahol részint koncertáló muzsikát kell előadniuk hangszereken, részint motettákat, részint pedig korálokot kell énekelniük. Három templomban, nevezetesen a Tamás-, a Miklós- és az Újtemplomban minden diáknak muzikálisnak kell lennie. [...] Minden kórusban legalább három szopránnak, három altinak, három tenornak és ugyanennyi basszusnak kell részt vennie, hogy ha netán egyvalaki megbetegednék [...], legalább egy kétkórusos motettát el lehessen énekelni. (NB. Ámbár még jobb lenne, ha a csoport minden szólama négy főből állna, s így mindkét kórusra 16 személy jutna.)”

Jelzi ez az idézet, hogy Bachnak meg kellett küzdeni a tanáccsal is, a személyi feltételekkel is. A szakmailag felkészült kórusa-

gok megléte és a kellő létszámú utánpótlás Bach mai utódainak is komoly feladat.

Közelmúlt. 2013 októbere – A reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójáról való méltó megemlékezés szándékával Magyarország kormánya létrehozta a Reformáció Emlékbizottságot, és megbízta dr. Hafenscher Károly evangélikus lelkészt, hogy miniszteri biztosként irányítsa az előkészületeket. Az ő ötlete volt, hogy a jubileumi évre, 2017-re meghívja Magyarországra a lipcsei Tamás-templom világhírű fiúkórusát, a „Thomanereket”; sokak munkájának gyümölcse, hogy ez a látogatás meg is valósulhatott.

Jelen. 2017 márciusa – Magyarországi körútra érkezik a Thomanerchor – vezetőjével, Gotthold Schwarz kántorral együtt, aki a tizenhetedik Thomaskantor Bach óta. Három hangversenyt adtak – a budapesti Művészetek Palotájában, a debreceni Nagytemplomban és a pécsi székesegyházban –, ezek mellett pedig március 15-én a Deák téri evangélikus templomban is énekeltek. Azért kiemelkedő jelentőségű az utóbbi alkalom, mert az együttest igazi helyén, istentiszteleten lehetett hallani.

A kétnyelvű istentisztelet liturgiáját Hafenscher Károly állította össze, és Cselovszky Ferenc helyi lelkésszel együtt végezte. Böjt második hetében természetesen Reminiscere vasárnap témája határozta meg az igeszakaszokat, imádságokat, énekeket, kórusműveket.

Érdeemes sorra venni, mi hangzott el, mégpedig azért, mert – a sokféle szempontot figyelembe vevő kompromisszumok ellenére is – megmutatja, milyen módon lehet szervesen beilleszteni a liturgiába a kórus megszólalásait.

Az istentisztelet. A kezdőének Luther bűnbánatszoltár-parafrazisa: *Mély-séges mélyből kiáltunk* (EÉ 402). A kórus Bach harmonizálásában énekelte az első versszakot (*Aus tiefer Not schrei ich zu dir*,

A LIPCSEI TAMÁS-TEMLOM

THOMANEREK KONCERTJE A MŰBÁN – NAGY ATTILA FELVÉTELE

BWV 38,6), a gyülekezet orgonakísérettel az utolsó strófát. Az *Introitus* helyén Heinrich Schütz zsoltárfeldolgozása kapott helyet: *Ich hebe meine Augen auf zu den Bergen* (SWV 31; 121. zsoltár).

A *Kyrie* és a *Gloria* ősi liturgikus daltam, a kórus és a gyülekezet váltakozásával. A folytatás, a *Laudamus te* ismert *Gloria*-parafrazisunk, A *meny Urának tisztelet* (EÉ 43), szintén alternatim (ismét Bach-korállal; *Allein Gott in der Höh sei Ehr*, BWV 260).

Az ünnep éneke (graduálének) a *Wenn wir in höchsten Nöten sein*; a német strófák BWV 432 harmonizálása szerint szólaltak meg. Mivel ez a vers most nem szerepel énekeskönyvünkben, a gyülekezet a *Zöngedőzö mennyei kar* (1692–94) fordításában énekelte a magyar versszakokat: *Middön mi végső ínségben* (dallam: EÉ 81).

A hitvallást Frank Martin kétkórusos miséjének *Credo* tétele képviselte.

Az igehirdetés után Johann Ludwig Bach motettája hangzott fel: *Das ist meine Freude* (JLB 28). Az úrvacsora alatt két kórusmű szólalt meg (Johannes Brahms: *Warum ist das Licht gegeben dem Mühseligen*; Jacobus Gallus: *Adoramus te, Christe*) – de csak azután, hogy a kórus tagjai úrvacsorát vettek. És ez mindennél fontosabb: nem csupán énekesek voltak ők, hanem részesei a

senki által nem remélt létszámú közösségnek! A másik élmény, amely örök emlékként megmarad a gyülekezet tagjainak szívében, ahogy a záróének zengett a zsúfolásig megtelt templomban: *Én lelkem, áldva áldjad szép énekszóval Istened!* (EÉ 45).

Ezek után Max Reger kórusműve szólt meg esti énekként (*Der Mensch lebt und bestehet nur eine kleine Zeit*).

A kórus és a gyülekezet mellett az orgona volt az alkalom harmadik pillére: Mekis Péter a keretező orgonaművekkel, az énekkísérettel és az úrvacsora alatti korálfeldolgozásokkal kiválóan segítette az istentisztelet méltó megünneplését.

Mivel a Thomanerek a karzaton voltak, és felvétel sem készülhetett róluk (így törbe a világ sok szomorúságot okozva: védeni kell a „brandet”), befejezésül meglepetéssel szolgáltak: a földszinten, a padok közt elvegyülve énekeltek kedves énekünket (természetesen Bach-korálként): *Ki dolgát mind az Úrra hagyja* (EÉ 331).

A súlyos evangéliumi igeszakasz – a gonosz szőlőművesek története (Mk 12,1–12) – és a heterogén hallgatóság igencsak nagy kihívás elé állíthatta volna az igehirdetőt. Gáncs Péter elnök-püspök viszont ilyenkor érzi magát elemében. Prédikációjának terjedelme és hangvétele is nagyszerűen illett a helyzethez. „Lehet, hogy koncertre jöttél,

de istentisztelet fogadott itt... Mennyivel többet kaphatsz, mint egy koncertélmény? Mennyivel több az istentisztelet a hangversenynél? Ott csak hallgató lehetsz, legfeljebb a végén megtapsolod vagy kifütyölöd az előadót. Itt résztvevő vagy. Gondoltad, hogy a világhírű Thomanerekkel együtt énekelhatsz ma? Mert Isten előtt mindannyian ugyanolyan fontosak vagyunk.”

Elmélkedés. A kórustag ifjak nap mint nap az örökségünket ápolják. Még akkor is, ha ez nem tudatosodik bennük minden pillanatban, és egy kisfiú leginkább azért szeretne bekerülni a Thomanerek közé, mert az „menő”. A Tamás-templomban énekelnek, Bach festménye alatt próbálnak, remekműveket adnak elő, értékes korálok és bibliai igék szólalnak meg az ajkukon.

Nevelésük alapja a liturgikus szolgálat (éppúgy, mint az angliai college-okban). Mindenki annyi részt vállal belőle, amennyire képes (hétről hétre egyre többet). A nagyobbak a mindennapokban és a fellépések előtt felelősséggel tartoznak a kisebbekért (szinte családtként élnek együtt).

A Tamás-kórus látogatása segítsen átgondolni, mit jelent a két évezredes keresztény kultúra, amely egyedül képes megőrizni Európát!

● DR. ECSEDI ZSUZSA

Gáncs Péter püspök
Déli Evangélikus Egyházkerület

Plántálónapló

Egy reménykeltő zsinati határozat címmel írtam idén januárban az új gyülekezetek plántálását szorgalmazó novemberi döntésről. De minden jó határozat csak annyit ér, amennyi megvalósul belőle. A zsinat májusi ülése már a megalapozott, konkrét terveket várja, hogy hozzájuk rendelkezze a szükséges anyagi forrásokat.

Egyházkerületünkben az utóbbi hónapok munkáját nagyban meghatározza ezeknek a terveknek az előkészítése. Munkanaplóm szinte tavaszi „plántálónaplóvá” alakult: rendszeres „talaj-előkészítő tárgyalások” az érintett területek lelkészeivel, felügyelőivel, az illetékes presbitériumokkal, polgármesterekkel és a remélt plántáló „kertészekkel”... Eddigi tapasztalataimból szeretnék néhány továbbgondolásra ajánlott kérdést megosztani Olvasóinkkal.

Mint már oly sokszor, most is megbizonyosodtam arról, hogy egyházunkban az igazán súlyos problémák nem az anyagi gondok. A gyülekezetplántálással kapcsolatban sem a „miből” a legégetőbb kérdés, hanem a „hol” és a „kivel”!

Hol? A déli kerületben a pesti agglomeráció látszik a legígéretesebb termőföldnek. A falvakkal szemben itt nem fogy, hanem nő a lakosság. Akadnak olyan anyagyülekezeteink, amelyek nevékhöz méltóan igyekeznek továbbadni az életet, készek segíteni az új közösségek plántálását. Konkrétan három helyen: Pestszentimrén, Káposztásmegyeren és Soroksáron indult el a munka. Vegyük sorba ezt a három missziói terepet.

Pestszentimrén állunk a legjobban, hiszen itt már helyben lakó missziói lelkész, Horváth-Csitári Boglárka dolgozik, gyarapodnak a heti alkalmak, közösségek. Amikor bőjt első vasárnapján ott prédikálhattam, közel ötvenen voltunk együtt (köztük tíz gyermek) a katolikus cserkészházban. A Luther-kápolna alapkövét már tavaly pünkösdkor leraktuk. Jelenleg folyik a közbeszerzési pályázat, hogy megtaláljuk a legkedvezőbb ajánlatot tevő kivitelezőt. Nagyon reméljük, hogy még ebben az évben saját lelki otthonába költözhet a pestszentimrei közösség, amely mindenben számíthat a pestszentlőrinci anyagyülekezetre, valamint az önkormányzat támogatására.

Káposztásmegyer lakótelepvilágában immár közel egy évtizede végez hűsleges magvető munkát Soly-már Péter újpesti lelkész, valamint Farkas Enikő hitoktató. Saját épület híján vasárnaponként itt is katolikus

testvéreink vendégszeretetére szorulunk. A kerület polgármestere, Wintermantel Zsolt ígéretet tett arra, hogy az önkormányzat gyülekezeti központ építésére alkalmas telket biztosít számunkra. Reménység szerint a közeljövőben megszületik az erről szóló hivatalos döntés, amelynek nyomán hozzákezdhetünk az épület tervezéséhez. Ezzel egyidejűleg az idén nyáron helyben lakó missziói lelkészt szeretnénk szolgálatba állítani. Cél, hogy az élő kövek egymásra épülése megelőzze a kis templom/kápolna építkezését.

Soroksár lelkigondozását évek óta Győri János pest-erzsébeti lelkész és felesége látják el, akik komoly hitoktatói munkát is végeznek a XXIII. kerület iskoláiban. Itt is katolikus épületben tarthatunk istentiszteletet, de reménység szerint hamarosan olyan ingatlant vásárolhatunk, amely otthont biztosít majd a soroksári evangélikusoknak éppúgy, mint pásztoroknak.

Bár sok tekintetben különbözik egymástól a három terület, közös bennük, hogy a zsinati határozat, valamint az elmúlt év végén önálló lelki otthon építésére kapott kormányzati céltámogatás katalizálja a gyülekezetplántáló munkát.

Hisszük, hogy Isten Lelke ma is végzi közösségteremtő munkáját. Az első egyház- és missziótörténet, az *Apostolok cselekedeteiről* szóló könyv napjainkban is folytatódik. Erre utal a www.apcse29.hu elnevezésű, gyülekezetplántálást segítő felekezeti honlap, amely szerint az egyik legfontosabb feladat a gyülekezetépítésben, hogy úgynevezett „igenembereket” találjunk, akik lelkesen támogatják a jó célokat, és képesek a lelkesedésüket átragasztani másokra is.

De a lelkesedés mellett fontos, hogy magunk is felkészüljünk, és másokat is felkészítsünk a gyülekezetplántálás speciális feladataira. Erre motivál missziói törvényünk útmutatása: „Evangélizáló és missziói küldetése minden felelős egyházközösségi tagnak van, de e szolgálatok hivatásszerű végzésére az egyház külön munkásokat készít fel és küld ki.” (2005. évi V. törvény 2. §)

Ugyanakkor a pénz, a lelkesedés, a képzettség önmagában még nem elég. Ne feledjük Luther bölcs tanítását: „Az Ige teremti az egyházat!” Erre a titokra figyelmeztet Nagyváti Pál faintarziája, amelyet a Luther-kápolna alapkövetételekor ajándékoztam a gyülekezetnek a magvetés nyomán szárba szökkenő termés reményében... ●

500 nap imádság reformációért

Áprilisi körlevél

Imádság – kiváltság. Harcoljunk érte!

Az Isten iránti szeretet, imádat és engedelmisség hiánya gátolja az imádságot. Miért vonult vissza Jézus olyan sokszor imádkozni? Mert kereste az Atya akaratát, és szeretett vele együtt lenni. A meg nem váltott ember nem képes Istent szeretni. Ebből a szempontból megfogalmazhatjuk a megváltást így: Jézus, aki szeretted az Atyát, meghalt értünk, akik nem szeretjük az Atyát, és közelsége helyett inkább a tőle való függetlenséget kerestük. Akadozó imaéletünket látva megkérdezhet bennünket: „Szeretsz-e engem?” Már a megszólítás helyretesz bennünket a tekintetben, hogy ki ő, és kik vagyunk mi. Ő az Úr, mi az övéi vagyunk, akik arra rendeltünk, hogy az ő akaratát cselekedjük Krisztusban. Elgondolkodtató, amit Aiden Wilson Tozer ír a *The Size of the Soul (A Lélek ereje)* című könyvében: „Egy bizonyos, nem juthatunk előre, ha úgy várjuk Isten segítségét, hogy közben a Szentírásban kinyilatkoztatott igazságát nem vesszük tudomásul. Isten pontosan leírta, hogy mit vár el a gyülekezettől, egyháztól. Mielőtt imádkozunk, a gyakorlati cselekvéseinkben is meg kell térnünk. Nem maradhatunk abban a tévelygésben, hogy miközben megsértjük Isten útjait, a magunk útjára áldást kérünk.”

Az imádkozástól ne tartson vissza a nem teljesített kérés vagy a látszólag meg nem hallgatott könyörgés. Az imádkozásban való csalódás oka lehet az imádságról alkotott hamis elképzelés. Ennek a mennyei ajándéknak nem célja, hogy Isten a mi akaratunkat végrehajtsa, hanem az imádságban Isten Szentlelkének vezetése által ráhangolódunk az ő akaratának megértésére, és ő kesszé tesz bennünket annak cselekvésére (lásd 1Jn 3,22; 1Jn 5,14). Éppen ezért az igeolvasás és az imádság elválaszthatatlanok egymástól.

Ne tartson vissza az imádságtól, hogy az megfásul, kiüresedik, és újra meg újra belebukunk. Isten képes megújítani imaéletünket, ha bűnbánattal fordulunk hozzá. Sokszor élhetünk át kudarcot a családi közös imádság elmaradása miatt. Harcoljunk érte, keressük rá a megfelelő időt, megfelelő keretet! A gonosz sokszor sikeresen kezdi ki az imádságot egyéni, családi és gyülekezeti életünkben. Ha ezt megteheti, nyert ügye van, mert különben az imádság minden szorongatásban, zsákutcába szorítottságban (sikerben és kudarcban, elbizakodottság és kétségbeesés között hánykódva) nyitott ajtó a Szentlélek által Krisztus nevében az Atyához.

Az imádság akadálya, ha nem gondolom nélkülözhetetlennek; ha nem tartom felbecsülhetetlen és meg nem érdemelt ajándék-

nak; ha nem védem nagyon tudatosan az elcsendesedésre fordított időt (lásd 1Pt 4,7); ha nem kérem Istentől az imaéletem megújulását és megtisztulását; ha figyelmen kívül hagyom, hogy „a test és az ördög minden útonmódon gátolja és akadályozza az imádkozást” (Luther, in: *Csak Krisztus légyen Mesterünk, Élő Víz füzetek 9.*); ha nem küzdök a bennem lévő gőg ellen (lásd 1Pt 5,5b–6); ha a másokért való cselekvés, bizonyágtétel kiváltására használom az imádságot.

Imádkozzunk: az április 1-jei missziói napért; a lelkészképzés ügyéért; világosságért; adjunk hálát azért, mert a reformációban Isten megtisztította egyházát, és kérjük, hogy ma is mutassa meg, miben tértünk el az ő igazságától; kérjük, hogy adjon nekünk alázatos, őt és igéjét szerető szívet; imádkozunk a betegekért, a magányosokért, a kirekesztettekért, az elnyomottakért, az üldözöttekért, a börtönben lévőekért; tegyük le Isten kezébe a jövőnket; adjunk hálát azért, mert nem feledkezett meg rólunk, és sok helyen láthatjuk az ő munkáját; kérjük, hogy formálja közösségeinket krisztusivá, hogy készek legyünk másoknak szolgálni; imádkozunk a Hajdú-Szabolcsi Egyházmegye gyülekezeteiért, lelkészeiért.

● BOZORÁDY ANDRÁS
lelkész (Nyíregyháza)

„Jó nektek, hogy evangélikusok vagytok”

Derűs, nyitott, segítő közösség Palócföldön

A balassagyarmati evangélikus gyülekezet összetartó és az igehirdetésre rendkívül igényes közösség, amelyre a néhai Szabó József püspök öröksége máig nagy hatást gyakorol. Jelenlegi lelkészük, Bartha István a kétezres évek elejétől szolgál közöttük. A gyülekezeti tagok szerint olyan lelkész, aki felkészültségben és mélységben ki tudja elégíteni a mintegy háromszáz aktív tagból álló helyi evangélikus közösség lelki és intellektuális igényeit is.

Szabó József a Dunáninnyi Egyházkerület püspöke volt, 1948. március 18-án iktatták be hivatalába. „Palócsországba”, Balassagyarmatra került, ahol ismerkedett a város híressé lett egykori lakójának, Madách Imrének az életművével – az író nem mellesleg a balassagyarmati választókerület országgyűlési képviselője is volt –, és elszánt kutatója lett. Alig négyévi szolgálat után a püspöknek a kommunista államhatalom nyomására le kellett mondania tisztségéről, de megmaradhatott balassagyarmati gyülekezeti lelkésznek.

Szabó püspök hagyatéka

„A balassagyarmati gyülekezetre óriási hatással volt Szabó püspök úr. Száműzetést jelenthetett neki, hogy idekerült, de ezt velünk soha nem érezte. Az utána következő lelkészek időnként nehezen viselték, hogy mi állandóan Szabó püspök urat emlegetjük, de Bartha Istvánt egyáltalán nem zavarja, mert tudja, hogy nagyon szeretjük őket is. Mindenesetre Szabó püspök nevelte a gyülekezetet olyanná, amilyen most is. Hitbéli felfogása olyan nyomot hagyott bennünk, aminek köszönhetően most is csak olyasmit tudunk elfogadni, amit ő mércéül állított. Jézus-központúak vagyunk, és ha kimondom azt a szót, hogy liberális szemléletűek, akkor a szó abszolút pozitív értelmében mondom” – mondja Pozsonyi Anna, aki tizenkét évig volt egyházmegyei fel-

fogadni – ottjártunkkor éppen dévai árva gyerekek látogatására készültek. Bartha István lelkész Szabó József hagyatékát tiszteletre méltónak tartja, őt magát pedig klasszikus, hiteles, régi vágású és elvű embernek, aki sem forradalmi ellenállást nem szervezett, sem meg nem hajolt a kommunista államhatalom előtt. A gyülekezet másik nagy büszkesége Túrmezei Erzsébet, aki évekig szolgált a helyi gyüle-

ügyelő, azóta a balassagyarmati presbitérium tiszteletbeli tagja.

A gyülekezet idén emlékezett Szabó József halálának harmincadik évfordulójára, kiállítást is rendeztek ennek alkalmából, most a helyi Palóc Múzeum is tárlattal adózik emlékének, hiszen Madách-kutatóként rengeteg értékes kiadványt és szöveget gyűjtött össze – tudjuk meg Huszárk Ildikótól, a gyülekezet jelenlegi felügyelőjétől.

Szabó József nevét viseli a 2007-ben átadott tanulmányi ház is, ahol kisebb gyülekezeti csoportokat, táborokat tudnak

kezethez szorosan kötődő, ma egyházunk fenntartásában működő szeretetotthonban – 2011-ben a diakonissza-költőről nevezték el a szeretetszolgálatot.

„Én ide jöttem haza”

Teknős Miroslava – vagy ahogyan a többiek hívják, Mirka – 1996 óta jár a közösségbe, és alapítása óta munkatársa a Túrmezei Erzsébet Szeretetszolgálatnak. Szlovák anyanyelvű fiatal lányként jött Magyarországra, itt ismerkedett meg későbbi férjével. ▶

Teknős Miroslava

„Én az egykori Csehszlovákiába jártam gyülekezetbe, otthonra mégis itt találtam. A férjem korábban nem járt templomba, nem volt hívő, de időközben ő is ideszokott. Itt volt az esküvőnk, itt kereszteltük meg a gyerekeinket is. Úgy szoktam mondani, hogy én ide jöttem haza” – meséli az asszony, akinek fontos volt az is, hogy az itteniek sosem nézték rossz szemmel, ha szlovákul mondta a *Miatyánkot*. „Mondtam, hogy én szlovákul szoktam imádkozni, bár megtanultam magyarul is, de úgy mondom, mint egy verset, megélni csak az anyanyelvemen tudom.”

Az időseknek helyi középiskolás és óvodás gyerekekkel közös kirándulásokat, foglalkozásokat szerveznek, és van Facebook-oldaluk is. „Próbáljuk az időseknek szebbé, értékesebbé tenni azt az időt, amelyet az otthonban tölthetnek” – mondja Miroslava.

Amilyen idős, olyan lelkes

A gyülekezet fontos közössége az énekkar, amelynek vezetője, Antal Gusztávné eredetileg matematika-ének-zene szakos tanár, jelenleg nyugdíjas. „Úgy lettem az énekkar vezetője, hogy Réti Zoli bácsi, aki sokáig irányította a kórust, azt mondta, hogy átadná nekem egy kis időre. Ennek tizenhat éve. Ő most már elmúlt kilencvenhat éves, és szeretném, ha méltók lennének az ő munkájához. Minden ünnepen énekelünk, minden évben körülbelül száz órát töltünk együtt, ezt kiteszik a próbák, a szolgálatok, és az énekkarból hatan-heten mindig járunk tisztelendő úrral temetni is. Nagyon szeretem a kórust,

végtelenül kedves, intelligens, aranyos kis közösség” – emeli ki a karvezető, aki szerint a gyülekezet és az énekkar számára is nagy kihívást jelent, hogy a fiatalok nem nagyon jönnek. Az a korosztály, amelyikre utánpótlásként számítani lehetne, ebben a városban nincs igazán jelen. Nincs főiskola, egyetem, érettségi után elmennek, szétszóródnak a fiatalok. „De amilyen idős, olyan lelkes a csapatunk” – nyugtázza a karvezető.

Ezt a meglátást később Bartha István lelkész is megerősíti: „Kevés a keresztelező, és azoknak is nagy részében olyanokról van szó, akik már nem itt laknak, de a nagymama miatt a keresztelezőt itt tartják. Ha évente két-három olyan gyereket megkereszteltek, aki hat év múlva várhatóan itt fog iskolába menni, akkor az már jó. Emiatt egyáltalán nem gondolom azt, hogy erőltetni kellene az iskolai hitoktatást – én mindenhol elmondtam, hogy aki hittanra szeretné járattatni a gyerekeit, az hozza el

fog lakni? Meg fog tudni élni abból, hogy hetente megtart tizenhat órát néhány gyerekeknek? Nem azt mondom, hogy nem létezhet olyan településszerkezet, ahol ez ne működhetne, de itt ez már korábban is sok nehézséget okozott.”

A lelkész is hangsúlyozza, hogy a fiatalabb korosztály nem igazán van jelen a városban, így a gyülekezetben sem. „De ez a probléma még a számarányát tekintve sokkal nagyobb katolikus közösséget is ugyanúgy érinti. Volt olyan idő, amikor minden vasárnap énekelünk gitáros énekeket az éppen aktuális hittanosokkal, aztán amikor csak ketten-hárman voltak, velük is énekelünk, de egyszer csak elfogytak” – mondja Bartha István. Azt is hangsúlyozza: „Amíg az ember fiatal lelkész, addig attól menő, hogy a fiatalokkal tegeződik. Most én az idős néikkel vagyok egy brancsban, velük tegeződöm, és azt érzem, hogy velük, köztünk van összetartó erő.”

ide. Készítettem egy kis plakátot, szórólapot, elvittem az igazgatókhoz és a Klebelsberg Központba, és udvariasan megkértem őket, hogy a szülői tájékoztatáskor ezt adják át. Jelenleg tíz-tizenkét gyerek jár hittanra a gyülekezetbe” – mondja a lelkész. Szerinte ebben a településszerkezetben igen bajos lenne megszervezni a kötelező hitoktatást: „Fizikai lehetetlenség egy ilyen kis városban legkisebb történelmi egyházként az öt általános iskola nyolc évfolyamának hitoktatását megszervezni. Ki látná el ezt a feladatot? Ha korábban egy felekezetnek alig tudtak termet biztosítani, akkor hogy fognak háromnak? Nincs hozzá helyszín, nincs hozzá időpont, és nincs hozzá ember. És ha szerzünk embert valahonnan, akkor ő hol

A lelkész és a gyülekezet az általánosnak mondható szomorú tendencia ellenére – amely szerint a gyülekezetekből hiányoznak az aktív fiatalok és a fiatal felnőttek – derűs, nyitott közösség, és mindig annak örülnek, aki éppen ott van.

A bajban is összetartanak

„Nagyon jól érzem itt magam, ez egy segítő közösség” – mondja Huszárik Ildikó, aki kifejezetten szereti azt is, hogy sok másik gyülekezettel is megismerkedhetnek, és erre a 2007-ben átadott Szabó József Tanulmányi Ház még több lehetőséget biztosít.

Réti Edit

Réti Edit, aki gyerekkora óta jár a gyülekezetbe, több mint tíz éve pedig a jegyzője, így jellemzi a közösséget: „Ha egy dolgot kellene kiemelni, azt tartanám a legfontosabbnak, hogy összetartó. Nem vagyunk túl nagyok, és ennek az előnyeit kimondottan élvezzük. A városban sokszor mondják, hogy »de jó nektek, hogy evangélikusok vagytok, ti milyen összetartóak vagytok, csak összedugjátok a fejteket, és megcsináljátok, amit akartok«. Sokszor tapasztalom, hogy kívülről ez látszik. A jó értelemben vett liberális szemlélet, amelyet Anna is említett, szerintem ezt jelenti: elfogadjuk azt, amit a másik mond, és igyekszünk megtalálni a közös kapcsolódási pontot, ami aztán elindít bennünket egy irányba, amit mindenki el tud fogadni. És szerintem ez nagyon fontos.”

Amikor lelkes beszélgetőtársaimat arról kérdezem, hogy megosztottságot, váltság-helyzetet élt-e meg mostanában a gyülekezet, és azt hogyan kezelték, Réti Edit így felel: „Itt mindenki ismerős, mindenki barát, annyira jó közösség ez a gyülekezet most. Nincsenek acsarkodások, furkálások, egymás ellen való beszéd. Persze ez nem volt mindig így. Nagyon sokat tesz a mostani lelkész, hogy ez így legyen. Nem engedi elburjánzani a dolgokat, ha valamilyen probléma felüti a fejét, próbálja rögtön abba az irányba terelni, hogy egyezzünk meg, és ne arról szóljon a gyülekezet, hogy ki ki ellen tud ágálni, hanem hogy ki kivel tud együttműködni. Van egy közös cél, és mindenkit azért szeretünk, amit ebbe beletesz. És amit bele tud tenni, azt mindenki csinálja is. Nem várjuk el attól, aki nem tud sütni, hogy süteményt hozzon, viszont ha szívesen összesepri az udvart, akkor azért jöjjön.”

Lelkészsé válása idején is támogatta a közösség. „Hatalmasat nöött tisztelendő úr a szememben, amikor a presbiteri ülésen elénk állt, és ezt elmondta. Annyira emberien és őszintén, hogy akkor azt mondtam, ezért minden tiszteletet megérdemel. Számomra a lelkész az az ember, aki a lelkészi szolgálatot elvégzi, az ígét hirdeti. Ha ezt hitelesen teszi, és épülők általa, hogy jövök én ahhoz, hogy a magánéletében vájkáljak, és ítélekem?” – mondja a karvezető.

Amikor Bartha István ezzel a bejelentéssel a gyülekezet elé állt, azzal a szándékkal tette, hogy elhagyja a közösséget. Végül a közgyűlés – hatvanegy „igen” szavazat, egy nem és egy tartózkodás mellett – úgy döntött, hogy maradjon, és a téma azóta teljesen tisztázottnak, ilyenformán lezártnak is tekinthető. „Ha voltak is olyanok, akik másképp gondolták, mára egész biztosan megbékéltek” – mondta Pozsonyi Anna.

Nem csak vasárnapi keresztények

Vajon abból áll-e az itteni gyülekezet élete, hogy vasárnaponként eljönnek a templomba, vagy ennél azért több? – kérdezem beszélgetőtársaimat. Rengeteg alkalom van az istentiszteleten túl is – vágják rá –, bibliaórák, különböző komolyabb és kötetlenebb, lelki és intellektuális, beszélgetős alkalmak. Az első konkrét példa, amelyik hirtelen eszükbe jut, egy rendhagyó alkalom: „Egyik évben a lelkész úr azt találta ki, hogy rendezzünk olyan gyülekezeti délutánt, ahol a spenót a főszereplő. Mindenki azt hozta el, amit spenótból tudott készíteni, aztán közösen megettük.”

Ugyanakkor kétségkívül központi szerepet játszik a gyülekezet életében a va-

sárnap, azon belül is az igehirdetés. „Szabó püspök úr hatása az is, hogy rendkívül igényesek vagyunk az igehirdetésre, és Bartha István személyében olyasvalakit találtunk, aki hozza ezt a színvonalat” – mondja Pozsonyi Anna. Huszárik Ildikó szerint pedig olyanok az itteni igehirdetések, „mint egy szép kézimunka, melynek középpontjában mindig Krisztus és az örömhír áll. Mindig úgy megyünk el a templomból, hogy valamit vinni tudunk magunkkal. Nemcsak eljövünk, imádkozunk, énekelünk, és ezt kipipálhatjuk, hanem tényleg mindig tanulságos és építő az itteni alkalom”.

Huszárik Ildikó

Azt gondolná az ember, hogy Bartha István nemrég megjelent, *Pogány katekizmus* című, sokak számára túlságosan is határfeszítőként értékelt könyvét egy kis vidéki város gyülekezetében nehezen fogadták, de épp ellenkezőleg: büszkék arra, hogy a lelkészüket – szerintük magvas, értelmes és mindig Krisztusra mutató – gondolatai immár szélesebb közönséghez is eljuthatnak.

● LABORCZI DÓRA

FOTÓK: ROMÁN PÉTER

Igaz megtérés és határtalan megbocsátás

Röhrig Géza a budavári evangélikus szabadegyetemen

József harca az angyallal – A megbocsátás dilemmái címmel tartott előadást március 20-án a budavári evangélikus szabadegyetemen Röhrig Géza. A Saul fia című Oscar-díjas film főszereplője az Ószövetség egyik legismertebb históriáját, József és testvérei történetét elemezve jutott el annak megfejtésig, hogy miért József az, aki a legtöbbet sír a Bibliában.

Ezen az estén szűknek bizonyult a soron következő szabadegyetemi előadás megtartásához a budavári gyülekezet kápolnája. A zsúfolásig megtelt templomban Fabiny Tamás püspök, az est házigazdája a Máté írása szerinti evangélium 18. fejezetéből idézett. Jézus a hitelezőjének szívzaggatóan könyörgő, a neki tartozót pedig könyörtelenül sanyargató adós példázatával tanítja Pétert arra, hogy a megbocsátásnak nincsen határa, mert hétszer, hetvenszer hétszer vagy akárhányszor meg kell bocsátanunk az ellenünk vétkezőnek. A példázatban Péter a megbocsátás határait keresi, ezzel szemben Jézus a határtalant – mondta Fabiny Tamás. A Megváltó az őt elküldő Isten felől vizsgálja a kérdést, és nem juthat más következtetésre. A *Miatyánk* „és bocsásd meg vétkeinket” sorának eredeti görög szövegét úgy is lehet fordítani, hogy „engedd el adósságunkat”. Istennel szemben az ember nem tudja törleszteni az adósságát, Isten mégis mindig megbocsát – fejtette ki a püspök. Mi sem követhetünk más utat – tette hozzá Fabiny Tamás.

Röhrig Géza előadásában részletesen, ugyanakkor a hétköznapi bibliaolvasó számára aligha ismert háttér-információkkal színesítve mesélte el és elemezte Józsefnek és testvéreinek az ószövetségi történetét.

Jákóbnak tizenkét fia született; Józsefnek és a legkisebb gyermeknek, Benjáminnak az anyja, Ráhel belehalt Benjámín születésébe. Jákób különös szeretettel nevelte Józsefet, cifra köntöst is készíttetett neki, amiért testvérei erősen irigyelték. Egy alkalommal Jákób a pusztában pásztorkodó testvérei után küldte Józsefet, aki korábban testvéreinek elbeszélte álmait, melyekben tíz csillag hódolt neki, és tíz ké-

ve gabona borult a lábai elé. A testvéreket sértette az allegória, amely szerint nekik szolgálniuk kell Józsefet. Úgy döntöttek, hogy megölik álmaival hengegő testvérüket, bedobják egy kiszáradt kútba, köntösét pedig állat vérével szennyezve átadják atyjának, mondván, sivatagi ragadozó prédálta el legkedvesebb fiát.

Hogy jutott eszükbe egyáltalán a gyilkosság? – tette fel a kérdést Röhrig Géza.

Józsefet eladják testvérei – Antonio del Castillo festménye (1655 körül)

Talán arra gondoltak – fejtegette –, hogy Ábrahám családjában is volt egy bajt hozó fiú, Izmael, mellette pedig Ézsau is bajt hozott a családra, s alighanem ez az átok él tovább Józsefben is, ezért jobb, ha végeznek vele.

Végül a József életére törő testvérek közül Júda szánta meg a verembe vetett gyermeket, s javasolta, hogy inkább adják el rabszolgának. Jákób vigasztalhatatlan volt, amikor átadták neki József véres kötötését, ugyanakkor – tette hozzá Röhrig Géza – nyilvánvalóan megfordult a fejében: lehetetlen, hogy egy vadállat egyetlen aprócska csontot sem hagy meg áldozatából. Vagyis – az előadó szerint – Jákób mindvégig bízhatott abban, hogy szeretett fia még életben van.

József Egyiptomba, majd ott hosszú időre börtönbe került. Utóbb megfejtette a fáraó álmait, s ezzel előre jelezte az országot fenyegető természeti és az abból fakadó élelmezési katasztrófát. A fáraó Egyiptom második emberévé nevezte ki Józsefet, az ő feladata volt, hogy ellássa gabonával az országot az inséges időkben.

A Kánaánban ugyanakkor éhező zsidóknak, így Jákób fiainak sem volt más választásuk, elindultak Egyiptomba, hogy gabonát vásároljanak családjaiknak. József felismerte testvéreit, ám azok őt – két évtized múltán, egyiptomi ruhában – nem. József egyiküket, Simeont afféle túszként tömlőbe vetette, majd visszaküldte őket apjukhoz azzal, hogy hozzák magukkal Egyiptomba a legkisebb testvérüket, Benjámint is. József tudta: kemény próbatétel ez testvéreinek, hiszen meg kell győzniük apjukat arról, hogy egykor olyannyira szeretett feleségének, Ráhelnek az egyetlen élő gyermekét engedje el velük a veszélyekkel teli ismeretlenbe – mondta az előadó.

Az Egyiptomba visszatérő testvéreket József már barátságosabb hangulatban fogadta, megvendégelte, majd gabonával terhesen útjukra bocsátotta őket, ám utóbb egy színlelt lopás ürügyén újra maga elé állította a zsidókat. Így teljesült be József álma: a csillagokkal és gabonakévékkel szimbolizált, rettegő testvérei meghajoltak hatalmassága előtt – mondta Röhrig Géza. Ekkor József megtört, sírva fakadt, és felfedte kilétét testvérei előtt, akik nyilván hitetlenkedve fogadták a kijelentést, ezért, a rabbinikus irodalom tanúsága szerint, József megmutatta nekik körülmeteltségét.

Joggal vetődik fel, József vajon miért nem fedte fel előbb a kilétét. Lehet, hogy bosszút akart állni, azt akarta, hogy test-

vérei érezzék azt a kiszolgáltatottságot, amelyet ő érzett a sivatagi kút fenekén. Más értelmezések szerint József az álmainak a beteljesülését kívánta, azt, hogy hajoljanak meg előtte a korábban az életére törő testvérei. Röhrig Géza szerint ez sem meggyőző magyarázat, hiszen akkor miért nem üzent az eltelt két évtizedben legalább szeretett apjának? Hagyta volna, hogy egy álom lehetséges beteljesedése miatt szenvedjen a gyásztól Jákób? Aligha – adta meg a választ önnön kérdésére az előadó. Ismert olyan magyarázat is, hogy József azt hitte, apja állhat az egész história mögött, vagyis Jákób adatta el Józsefet rabszolgának. Röhrig Géza szerint erre vonatkozóan semmiféle utalás nincs a Bibliában. A legvalószínűbb az, hogy József valami nagyon fontosat akart taníta-

Ézsauval, nem kér tőle bocsánatot, hanem ajándékokkal engeszteli ki, így igyekszik elrendezni a konfliktust. Ez azonban csupán felületi megoldás, hiszen csak a megbocsátás lehet a valódi megoldás.

Az ellenünk súlyos bűnt elkövető ellenségünkkel szemben többféle magatartást tanúsíthatunk: bosszút állhatunk, de ez mindig keserű, és újabb erőszakot szül. Tehetjük azt – fűzte tovább a gondolatsort az előadó –, hogy nem veszünk tudomást róla és a történelekről, de ez rosszabb, mint a bosszú, mert így nincs semmiféle megoldás. Végül választhatjuk azt az utat, hogy a bűnöst olyan helyzetbe hozzuk, hogy mélyen és igaz módon megbánja bűnét, s ekkor követhet a mindkét fél számára kielégítő, valódi megbocsátás. József ez utóbbit választotta, s erre tanít, int bennünket is.

FOTÓK: BALICZA MÁTE

Zsúfolásig megtelt érdeklődőkkel a budavári gyülekezet temploma

ni testvéreinek és a bibliai példázaton keresztül nekünk.

A konfliktusban sértett fél, József azt akarta, hogy a bűnösök megtérjenek, mert megtérés, megbánás nélkül nincs valódi bűnbocsánat. A megbocsátás nem feltételek nélküli gesztus, ki kell érdemelni; ha a bűnös nem érdemli ki a megbocsátást, akkor könnyelműen újratemetjük a bűnt.

A Biblia eredeti, görög szövegében több helyen előfordul a magyarra leginkább kiengeszteléseként fordítható kifejezés, amely nem azonos a megbocsátással. Amikor Jákób találkozik az elsőszülöttségétől csalárd módon megfosztott

Józsefet nem a bosszú vezette, hiszen aki bosszút esküszik, az ritkán sír. Márpedig a Bibliában József fakad sírva legtöbbször, szám szerint nyolcszor.

Ketten tanulnak Józseftől: Isten és Mózes. Mózes arra kéri Istent, hogy bocsásson meg a bálványimádás miatt eltévelyedett választott népnek, Isten pedig meg tud nekik bocsátani. A világirodalomban Józseffel indul el a megbocsátás története, s az általa megkezdett út végén ott állunk mi, mindannyian, tudva, hogy csak akkor van igaz megbocsátás, ha van igazi megtérés – zárta budavári evangélikus szabadegyetemi előadását Röhrig Géza.

● ILLISZ L. LÁSZLÓ

Evangélikus iskolák történelemtanárai tanácskoztak

Az Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnázium Általános Iskola és Kollégiumban – dr. Péterfi Gábor tantárgygondozó szervezésében – negyedik alkalommal rendezték meg az evangélikus iskolák történelemtanárainak konferenciáját. A március 7-i tanácskozásra, amelynek fő témája a holokauszt és annak tanítása volt, szinte az ország minden részéből érkeztek pedagógusok.

A holokauszt Oscar-díjas magyar filmben – A Saul fia főszerepében Röhrig Géza

A résztvevőket elsőként a házigazda, majd a gimnázium igazgatója, dr. Roncz Béla köszöntötte.

Dr. Csepregi András evangélikus lelkész *A magyarországi holokauszt és az egyházak* című előadásában arról beszélt, hogy e témában mennyire összetett volt a keresztény egyházak magatartása. Az első két zsidótörvényt a felsőházban a katolikus, a református és az evangélikus egyházi vezetők egyaránt megszavazták – miközben fenntartásaiknak is hangot adtak –, az 1941-es, náci szellemű, fajvédő harmadik zsidótörvényre azonban már nem adták áldásukat.

Kettősség figyelhető meg a tekintetben is, hogy bár a keresztény egyházak a

nyílt ellenállást nem vállalták, ugyanakkor bizonyos egyházi személyek (például az evangélikus Szezhlo Gábor vagy a katolikus Salkaházi Sára) embermentő szerepe vitathatatlan. Mindezeket figyelembe véve a keresztény felekezeteknek nem a felejtés, hanem a múlttal, a mulasztással való szembenézés a feladatuk.

A mai diákok a hagyományos módszereknél szívesebben választják az élményszerű tanulást. A Zachor Alapítvány által szervezett sétákon számos településen – köztük Aszódon – végigjárhatták az egykor ott élt zsidókhoz kapcsolódó emlékhelyeket. Erről Szőnyi Andrea, az alapítvány igazgatója és Zeman Csaba, az aszódi gimnázium tanára számolt be. Utóbbi

elmondta: a városba érkezőket az evangélikus iskola diákjai kalauzolták, és ők beszéltek az itt élt zsidókkal kapcsolatos eseményekről.

Dr. Szécsényi András történész a Holokauszt Emlékközpont tevékenységéről tartott előadást. Hangsúlyozta: nem zsidó intézményről van szó, a magyar történelmet kívánják bemutatni, köztük a vész-korszakot. Érdekességként említette, hogy a gyűjtemény kizárólag magánszemélyek hagyatékaiból létesült.

Odler Zsolt, az Aszód Városi Kulturális Központ igazgatója meghívott előadóként az evangélikus gimnázium egykori zsidó származású diákjának, Weinberger Istvánnak a visszaemlékezése segítségével mutatta be a Horthy-korszakot. A kamasz fiú írásban örökölte meg, hogy a zsidótörvények bevezetésével milyen intézkedéseket kellett elszenvednie. A naplóból kiderült, hogy az akkori tanári kar sem volt egységes a zsidókérdésben. Bár a legtöbb tanár helytelenítette a rendelkezéseket, és igyekezett kiállni a fiú mellett, akadtak, akik kárörvendő módon szemlélték az eseményeket.

A továbbiakban Nánay Mihály egy új szervezetet mutatott be: a 2016-ban tizennyolc fővel alakult Történelemoktatók Szakmai Egyesületének ma már több mint százötven tagja van. A létszámnövekedés azt mutatja, igény van egy objektív szakmai fórumra.

Dr. Paksa Rudolf, a Történettudományi Intézet tudományos munkatársa *A tankönyvön túl – a történelemtanítás történetésszemmel* címmel tartott előadást. Ezután műhelymunkára került sor: az érdeklődők a történelemórán használható infokommunikációs eszközökkel ismerkedhettek Pelikán Istvánnak, a miskolci Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Pedagógiai Szakgimnázium tanárának vezetésével.

• RÁCZ ZOLTÁN

Forrás: *Evangelikus.hu*

Kolumbusz hite

Az Úr mutatta neki az utat

Állok Santo Domingóban Kolumbusz Krisztof ember nagyságú szobra előtt. Az alak kinyújtott karjával a tenger felé mutat, amellyel évekig viaskodott. Fölfelé tekintve az az érzésem, mintha a szoboralak egyre növekedne, hatalmassá terebélyesedne, és már csak ő volna a téren, kiszorítva minden pálmafát, virágot és bokrot. Megpróbálom megfejteni, mi az, ami ötszázhuszonöt évvel az Újvilág felfedezése után a szobor látványából megérint. A bámulatós állóképessége, amelyet csodáltak a kísérői? Testi ereje, amelyet alárendelt a lelkének? Euforikus állapota, amikor ügyének sorsa miatt nem evett és nem aludt? Kiapadhatatlan energiája? Önsanyargatása? Keménysége, amikor a lázadásokat leverte? Taktikai érzéke az indiánok nyílveesszői ellen? Embersége?

KOLUMBUSZ – SEBASTIANO DEL PIOMBO (SEBASTIANO LUCIANI, OLAJFESTMÉNY, 1519)

Meggyőződésem, hogy Kolumbusz hite volt az, ami megérintett ott, a nagy felfedezőről elnevezett bűbajos téren. Ezt a hitet néhez földi szóval, emberi fogalmakkal kifejezni. Pilinszky János írja: „A tökéletes hit csodája – kívülről nézve – mindig rejt valami fölfoghatatlant...” (*Ábrahám áldozata*) Az admirális esetében is így van, aki már a nagy tervért folytatott harc idején a Gondviselés eszközeként tartotta magát.

Harmadik utazását követően ebben már rendületlenül hitt. Úgy vélte, hogy a Szentháromság és az apostolok adták át neki a tengerentúli földek kulcsát, és mutatták ne-

ki az utat az ismeretlen világ felé. Az isteni küldetés formulája tükröződik a görög és latin betűkből álló aláírásában is, amelynek csak a legelső sorát tudták megfejteni. Ez olvasható ki belőle: „Krisztus-vivő”. Jakov Szvet orosz Kolumbusz-kutató jegyzi meg könyvében: „A Mindenható Isten, aki valamikor egyszülött fiát küldte a világra, tizennégy évszázad múltán kiválasztotta a II. Krisztus-vivőt, és azzal bízta meg, hogy vigye át az Óceán-tengeren az igaz hit világhosságát a sötét pogányok földjére.”

Kolumbusz meggyőződéssel állította, hogy az Úr akarataából cselekszik, és egy nagy viharból való csodálatos megmenekülése után határtalanul hitt is a küldetésében. ►

Kolumbusz szobra Santo Domingóban (fent) és a világítótorony (lent)

„A mi Urunk kiválasztott engem, hogy hirdessem az »új egeket és az új földet« – írta –, amelyeket megjövendölt János »Jelenések könyve« és megjósolt Ézsaiás próféta könyvének hatvanötödik részében, és oda az Úr mutatta nekem az utat.”

Az admirális akkor sem vesztette el a bátorságát, és nem csüggedt, amikor zászlóshajója, a Santa María elpusztult. Hívó ember volt, ezért a katasztrófát olyan eseménynek tekintette, amelyet az Úristen rendelt el. Lélekben persze kesergett a hajó elvesztése miatt.

Az olasz származású, ám a portugál, majd a spanyol korona szolgálatában álló Kolumbusz kitűnően ismerte az Új- és különösen az Őszöveget. A Szentírás és az egyházatyák kozmogóniai eszméinek misztikus értelmezése egész életében foglalkoztatta. Útmutatást keresett a Bibliában, és meg volt győződve arról, hogy „a próféták szelleme lebeg benne”.

Különböző leírásokból tudjuk, hogy azokban az időkben a világiak közül a tengerészek voltak a legvallásosabb emberek. Minden spanyol hajón az egyik hajósinak az volt a feladata, hogy napkeltekor kis dalocskát énekeljen, amely így kezdődött: „Áldott legyen a Nap fénye / És a Szent Kereszt, az emberek reménye.” Utána elmondta a *Miatyánkot* és az *Üdvözlégyet*, majd Isten áldását kérte a legénységre. Hangos

Az admirális megérkezése Hispaniolába – 16. századi festmény

énekszóval jelezte a fél órákat, amikor a homokórát megfordította.

Naplemente után, az első éjjeli őrség felállítása előtt mindenkinek részt kellett vennie az esti ájtatosságon. A szertartást szintén az egyik hajós vezette be, akinek a kötelességei közé tartozott meggyújtani az iránytűtartóban elhelyezett lámpát, s közben azt énekelte: „Istenem, adj jó éjszakát, / Legyen jó útja hajónknak, / kapitány urunknak, kormányosunknak és a legénységnek.” Utána valamennyien elmondták a *Miatyánkot*, a *Hiszkegyet* és az *Üdvözlégyet*, és ájtatosságukat a régi Mária-antifóna, a *Salve Regina* eléneklésével fejezték be.

Természetes, hogy ezekben az imádkozásokban Kolumbusz is részt vett. Biztos vagyok azonban abban is, hogy négy utazása során nála többet senki sem imádkozott. Talán az admirális is egyetértene azzal, amit Pilinszky János az imával kapcsolatban állított: „Az imádság szavakba foglalt vagy néma kapcsolat és párbeszéd Isten és ember,

Isten és imádkozó egyén között. [...] Egyfajta metanyelv [...], beszéd fölötti beszélgetés mindennel és mindenkivel. [...] egyedül maradni Istennel...” (Az imádság mint metakommunikáció)

Kolumbusz istenhite a bizalomra és az alázatra épült. Vezérlő ösvénye volt, a lelke nemesedett általa. Gyanítom, hogy soha nem talált volna rá az Újvilágra, ha nem támaszkodik töretlen hitére. Ezt éreztem Santo Domingo főterén, és nehezen tudtam levenni a tekintetemet a Kolumbusz-szoborról, amely ezt a sugárzó hitet közvetítette felém.

Az 1506-ban, ötvenöt éves korában elhunyt Kolumbuszt először a valladolidi ferences kolostorban temették el. Később innen Sevillába vitték a testét, és a Santa María de las Cuevas-kolostor Szent Annakápolnájában helyezték el. A 16. században hamvai Santo Domingóba kerültek, és két és fél évszázadon át a székesegyházban nyugodtak. Hispaniola szigeté-

nek francia megszállása után a hamvakat Havannába szállították, de állítólag kiderült, hogy összecserélték az admirális fiának földi maradványaival. 1898-ban azonban, amikor a spanyolok elvesztették Kubát, visszavitték a hamvakat Sevillába. A Santo Domingó-iak viszont állítják, hogy náluk vannak Kolumbusz csontjai. A vita a mai napig nem dőlt el.

Mindenesetre Amerika felfedezésének ötszázadik évfordulójára, 1992-ben hatalmas, kereszt alakú, 210 méter hosszú és 59 méter magas mauzóleumot emeltek az admirális emlékére Santo Domingóban, és láthatóan ott őrzik a nagy tengerész földi maradványait. A mauzóleum világítótorony is, amely sötétedéskor fénysugarakat lövell ki a tetejéről. A fénysugarak ugyancsak kereszt alakot formáznak, a kereszténné vált Amerikát jelképezve. A világítótorony fénye olyan erős, hogy a szomszédos Puerto Ricóról is látni lehet.

• KŐ ANDRÁS

Egyházjog – a lelki egyház szolgálatában

Luther Márton 1520-ban elégette az őt kiátkozó pápai bullát, s ebből sokan azt a következtetést vonták le, hogy ezzel a jog uralmát, a jogrendet is elvetette. Ez azonban téves álláspont, mert a reformátor csak a pápai egyházjogot vetette el, nem pedig vele együtt a világi jogrendet is. Számára a jog a világi birodalomban „a külső embert kormányzó eszköz”, Isten uralmának egyik dimenziója.

Nincsen kifejezetten isteni jog. Minden jog világi, bár az isteni egyházjog fogalmán Isten meg nem változtatható akarátát, így az olyan jogrendet szokás érteni, mint például a lelkési hivatalt, amely közvetlenül az evangéliumon alapul, így soha nem változtatható meg. A kánonjog azonban annyira beleivódott még az evangélikusság tudatába is, hogy Benedikt Carpszov a 17. században az evangélikus egyházjogi rendszert „katolizáló” volta miatt kritizálta.

Luther azzal a megállapításával, hogy egy jogász nem több, mint egy jogász, nem a jogászok iránti ellenszenvét akarta kifejezni, inkább a teológiai tudás meglétét találta elengedhetetlenül fontosnak. Luther későbbi megnyilatkozása az egyház láthatatlan oldaláról visszaköszön Rudolph Sohm 1892-ben írt *Egyházjogában*, amelyben az egyházjogot a joggal ellentétesnek ítéli meg, mivel csak a lelki egyházat tekinti egyháznak. Günther Britz egyházjogász szerint „az egyházjog nem öncél”, vagyis nem lehet az egyház elsődleges törekvése az egyházjogi rendszer szükségtelen tökéletesítése a lelki egyház építése helyett.

Léleképítő szabályalkotás

Kapi Béla egykori evangélikus püspök így fogalmazott: „Az egyház jogi szervezete olyan, mint egy művészi díszítésű ámpolna, amelyet a történet négy százados acélkeze emel a magasba, örök értéke abban rejlik, hogy ezt az ámpolnát Krisztus élő testének sugárzó fénye tölti be. A jogi és történeti egyház örök tartalma és munkaprogramja: a lelki egyház.” (Kapi Béla: *Kegyelem és élet – Egyházi beszédek, tanulmányok, előadások és egyéb írások*, Dunántúli Evangélikus Lelkészegyesület, Győr, 1940)

Bár a hangsúly kétségtelenül az egyház lelki oldalának építésén van, ennek legnagyobb akadályát vitathatatlanul az jelenti, hogy a jog csak a látható, e világi egyház viszonyait tudja eredményesen szabályozni. A jogalkotónak tehát csak olyan szabályt szabad alkotni, amely a jog szempontjából reális és legalábbis közvetve alkalmas a lelki egyház építésére. Mindebből az következik, hogy az egyház e világi oldalán zajló szervezeti megújulás még nem jelent egyszersmind lelki megújulást is. Igaza van Zászkaliczky Péter lelkésznek, aki találóan állapította meg egy zsinati felszólalá-

KEPUNK ILLUSZTRÁCIÓ

sában: „Nem a külső szervezet újítja meg az egyházat, de az egyház szolgálatát a rossz struktúra gátolja, mint ahogy a jó segíti.” Ezért minden strukturális változtatásnál alaposan vizsgálni kell, hogy az a lelki egyház fejlődését szolgálja-e: mégpedig az evangélium terjesztését, a missziót és az ebből fakadó gyülekezeti életet és a gyülekezet igazi érdekeit.

Rejtett egyházjog

Az evangélikus egyházjog távlati fejlesztésének kérdésére térve megállapíthatjuk, hogy az egyházjog megismerését – nem lelkészek számára – az 1934–37. évi zsinaton hozott törvény a miskolci jogakadémia által biztosította. Az említett zsinat V. törvény-

cikkének 73. §-a szerint a jogakadémia az egyház egykarú főiskolája, a magyarországi evangélikus egyház szolgálatában álló, tanszabadsággal felruházott, a jog- és államtudományoknak, különösen az evangélikus egyházjognak önálló művelésére, a tudományos gondolkodásnak és eredményeinek az ifjúsággal való közlésére hivatott és jogi és államtudományi képzettséget kívánó pályákra előkészítő intézet.

Bruckner Győző jogakadémiai dékán, az egyházjog professzora 1923-tól kezdve az egyházjogi szemináriumot építette ki az egyházjog művelésének központjává, ahol szimbolikus zsinatok tartásával tárgyalták meg az aktuális kérdéseket német, majd angol vitamódszer szerint. Ennek kapcsán számos egyházjogi tanulmány nyomtatásban is megjelent.

A kommunista diktatúra nemcsak a három jogakadémiát és a debreceni jogi kart szüntette meg, de az egyházjogi oktatást is. Az egyházjog valóságos *clandestin* – rejtett, tiltott – joggá vált, ezen a jogterületen csak nagyon kevesen ismerik ki magukat.

Távlatos törvénymódosítgatás

Az 1948. évi új egyházi törvény mutatja, hogy milyen mélyre süllyedt az egyházi jogalkotás. Egyházjogot ma már csak a katolikus és a református egyetem jogi karán oktatnak, evangélikus egyházjogi oktatás csak a teológián van. Pedig az egyházjog alapos ismeretére az egyházi törvényhozás során, illetve az igazgatásban, valamint az igazságszolgáltatásban nagy szükség lenne. A jogászszükséglet a „folyamatos zsinat” bevezetésével csak megnövekedett, pedig jól bevált az a múltban kialakult gyakorlat, hogy e grémium tíz-tizenöt évenként ülésezett.

Valójában nincs szükség a törvényhozás folyamatossá tételére, mert egyrészt a jogviszonyok egyházi vonalon alig változnak, másrészt a folyamatos változás gyengíti a jogszabályba vetett bizalmat, ennél fogva az állandóságra kell törekedni. Ennek ellenére sajnos előfordult, hogy egy éven belül többször is módosult a jogszabály. Nyilvánvaló, hogy a gyakori változás aláássa a jogszabályok szükséges megismerésének lehetőségét, és fellazítja a jogrend uralmát.

Ugyancsak vegyes érzelmekkel olvastam az előző országos felügyelőnek, Frenkl Róbertnek azt a kezdeményezését, hogy gazdaságossági indokkal olyan egységes törvényhozást és közigazgatást kell létrehozni az egyházban, amelyhez hasonló a bajor evangélikusoknál és a református egyházban is van. „A zsinat és a közgyűlés feladatait egy testület látná el; két testületi ülés között az operatív vezetést az ikerelnökség végezné, a spirituális kérdések területén pedig a püspökök tanácsa működne” – írta Frenkl Róbert 2005 májusában országos felügyelői jelentésében (*Evangélikus Élet*, 2005. május 29., 3. o.).

A hatalmi ágak szétválasztásának megszüntetésével az egyház törvényes működésének évszázados alapelve sérülne. Akárcsak John Locke vagy Montesquieu, már Arisztotelész is nélkülözhetetlennek tartotta a hatalmi ágak szétválasztását, hiszen a szervezeti elkülönülés a jogszerű működés garanciája. Igaza volt Túróczy Zoltán evangélikus püspöknek, amikor azt írta, hogy az egyház belső gyengeségei könnyen kifejtik pusztító hatásukat, ezért fokozottan törekednünk kell az egyházjog gyengeségéből eredő káros következmények megelőzésére.

• DR. BOLERATZKY LÓRÁND

A szerző egyházjogász, nyugalmazott ügyvéd, egyetemi magántanár

Kövessen bennünket
az interneten is:
evangelikus.hu

Naponta aktuális tartalommal,
lelki táplálékkal, friss hírekkel,
érdekes interjúkkal, véleményekkel,
videókkal és képekkel várja Önt
a Magyarországi Evangélikus Egyház
hivatalos honlapja.

Egy kattintásra vagyunk Öntől!

• KÖTŐSZÓ

Evangélikus közéleti blog

- Társadalom és egyház
- Kereszténység és közélet
- Krisztus és a 21. század
- A világ (nem csak) lutheránus szemmel

Kötőszó – Rákérdez,
következtet, összekapcsol.

Olvassa, kövesse és ossza meg!

kotoszo.blog.hu

Példával értékrendet sugallni

Evangélikus iskolavezetők világi pályán

Az állami, önkormányzati fenntartású iskolák vezetőinek kiválasztásakor nem szempont a vallási hovatartozás. A budai Kosztolányi Dezső Gimnázium igazgatója, Bodor Eszter és igazgatóhelyettese, Ferenczi Judit például evangélikusok. Lapunkban időről időre megszólaltatunk evangélikus egyházi iskolában tanító pedagógusokat – ez alkalommal személyükben olyanokat kérdeztünk, akik más közegben végzik mindennapi munkájukat.

Ferenczi Judit

– Miért választották éppen a pedagóguspályát?

Bodor Eszter: Családunkban tanárok és közgazdászok vannak. Édesanyám húsz évig egy általános iskolát vezetett, édesapám középiskolában tanított, majd a közgazdaság-tudományi egyetem (*a mai Budapesti Corvinus Egyetem – a szerk.*) adjunktusa volt. Az egyik nagyszülőm is tanító volt. A családi hagyományokat folytatva lettem én is pedagógus, ami nem csoda, hiszen szinte ott nőttünk fel az iskolában, a rendezvényeken magunk is részt vettünk. Mondhatom tehát: predesztinálva volt a sorsom, de ezt a mai napig nem bántam meg. Magyar és pedagógia szakon végeztem az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A férjem is pedagógus, tanító, testnevelő műveltségterülettel. Így aztán, ha valamilyen szakmai problémám adódik, akkor van kivel megbeszélmem. A Kosztolányiban második éve vagyok igazgató. Előtte két munkahelyem volt, az egyik önkormányzati, a másik evangélikus fenntartású.

– Az evangélikus egyházi kötődésük honnan jön?

B. E.: Katolikus családban nőttem fel, anyai ágon a nagynéném volt rám nagy hatással, aki felszentelt apáca – a kalocsai

iskolanővérek társulatának tagja –, illetve a Zeneakadémián végzett hegedűművész volt. Az evangélikus felekezettel iskolalelkészünk, Deák László közvetítésével ismerkedtem meg. Olyannyira hitelesnek találtam, hogy magam is evangélikus lettem. Férjem, aki nem volt megkeresztelve, ugyancsak az ő hatására keresztelkedtem meg. A lányomat még katolikusnak kereszteltük, de már ő is konfirmált evangélikus. Van egy tizenkét éves fiam is, ő most fog majd konfirmálni. A kispesti gyülekezetbe járunk, ahol az említett lelkész olyan közösséget alakított ki, amely az élő egyházat tudja megvalósítani.

Ferenczi Judit: Én Pápán születtem és nevelkedtem. Pedagógus szülők gyermeke vagyok. Apai ágon a nagyszülők, dédszülők is pedagógusok voltak. Evangélikus kántortanító is akadt köztük. Tehát az én utam is adott volt, csak én más szakot választottam, mint a szüleim. Ők matematika–fizika szakosok, én pedig történelmet és földrajzot végeztem az ELTE-n. A lányom apja is pedagógus. A pedagógus szülők gyermekei viccesen azt szokták mondani, hogy ők halmozottan hátrányos helyzetűek. Nos, a mi családban a tanári pálya inkább előny volt, mint hátrány.

– Az evangélikus kötődés?

F. J.: A kispesti gyülekezetbe járunk mi is, a kislányomat Deák László lelkész keresztelte, akiről az imént már szó esett.

– Kérem, foglalják össze röviden a legfontosabbakat az iskola történetéről és jelenéről.

B. E.: A gimnázium épületében 1894 óta működik iskola. 1991-ben jött létre a nyolcosztályos gimnázium. A diákokra bízta annak eldöntését, hogy mi legyen az új intézmény neve. Három név közül választhattak. Kosztolányi Dezső kapta a legtöbb szavazatot, aki az iskola mögötti Logodi utcában élt. Két éve négyosztályos gimnázium is működik az iskolában. A tanulók létszáma elég nagy, tizenkilenc osztályban 541 fő, ennek ellenére nagyon összetartó, családias szellemű az intézmény. Nemrég tanúja voltam annak, amikor egy végzős diák egy kisdiakot pályaválasztott a folyosón.

F. J.: Iskolánkhoz közel esik a Széna téri buszvégállomás és a Déli pályaudvar. Ennek tulajdonítható, hogy a diákok közel fele a fővároson kívülről jár be hozzánk. A családias légkör talán ezzel is összefügg. A gimnázium környéke nemcsak formális, hanem történelmi „csomópont”

is. Az iskola Vérmezőre néző ablakaiból például látni lehet a magyar jakobinusok kivégzésének helyén emelt emlékművet. Impozánsak a környező történelmi mentók is: a várfalon az utolsó budai pasha síremléke, a Széna téren az 56-os emlékmű, szemben a középkori városfal maradványai.

B. E.: Negyvennégy főállású tanár dolgozik nálunk, közülük tizenhárom férfi, ami nem rossz arány. Emellett tíz mentor-

Bodor Eszter

FOTÓK: KISS TAMÁS

tanárunk is van. Több egyetemről is szoktak érkezni, így a Károli Gáspár Református Egyetemről, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről, ELTE-ről, a Testnevelési Egyetemről. Szakmailag kiváló a tantestület, s a kollektív szellem is kifejezetten jónak mondható. Iskolánkat kettős orientáció jellemzi: a természettudományos és a társadalomtudományi. Örömmel mondhatom, hogy természettudományokat oktató tanároknak sem szenvedünk hiányt.

– Hogyan jelentkezik az említett két orientáció a történelem és a földrajz oktatásában?

F. J.: A kerettantervtől nem térhetünk el. Vannak azonban szakköreink, például *Történelem a XX. században* vagy *Történelem a filmekben keresztül*, amelyek szélesíthetik a tanulók társadalomtudományi ismereteit. A földrajz szintetizáló tudományág, így az iskola számos rendezvényét, például a témaheteket is átszővi. Most például a pénzügyi témahét van soron. Meghívtuk több alapítvány képviselőit, hogy tartsanak ismertetőt, ezek révén a tanulóink megismerhetik a különböző pályázati lehetőségeket, ösztöndíjakat, s mérlegelhetik, melyik ország vagy város mit tud nyújtani.

– Az iskola Kosztolányi Dezső nevét viseli. A szellemisége megnyilvánul valamiképpen az intézmény mindennapijaiban?

B. E.: Kosztolányi hatása nem annyira irodalmi tevékenységekben, mint inkább a pedagógiai programunk szemléletében mutatkozik meg. Gondolok például a magyar nyelv ápolására vagy arra, hogy a magyar identitásunkat leginkább a nyelvünkben tudjuk megélni. Mindemellett második éve színjátszó csoport is működik az iskolában. Színjátszóink nyertek már mindenféle oklevelet, és most is szerepelni fognak a József Attila Színházban.

F. J.: Az iskola minden rendezvényére meghívjuk Nagy Borbála Ildikót, aki mint a Kosztolányi-örökség támogatója a Kosztolányi Gimnázium Alapítvány kuratóriumának is tagja.

– Megmutatkozik-e valamiben az, hogy az iskola igazgatója és igazgatóhelyettese evangélikus?

B. E.: Iskolánk állami fenntartású, tehát politikamentesnek és vallássemlegesnek kell lennie. Az, hogy ki miben hisz, a magánügye. Példamutatással azonban értékrend sugallható, ezért sok múlik azon, hogy milyen a tantestület szelleme. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a Kosztolányiban olyan emberekkel dolgozhatom együtt, akiket a barátainak mondhatok. A minap egy alapítványi bálon Müller Pétertől idéztem a következő passzust: „Igazi közösség csak ott jön létre, ahol az emberek rejtélyes módon szeretik egymást. Vagyis barátok. Minden érdeken, valláson, politikán, társadalmi helyzeten és világnézeten túl.”

– Miként fest a filozófia-, erkölcsstan-, hittanoktatás a Kosztolányiban?

F. J.: A filozófiát kimenő rendszerben még négy-öt éven keresztül oktatjuk a végzősöknek. Az 5–8. osztályban a hit- és erkölcsstan keretében a tanulók mintegy húsz-huszonöt százaléka valamilyen hitoktatásra jár. A római katolikus, a református és az evangélikus egyház mellett, ha csak egy fővel is, az izraelita vallás is képviselteti magát. Kuriózumként a buddhista hitoktatás is jelen van. A csoportok részaránya szinte leképezi a magyar társadalmat, a buddhista csoport azonban meglepő módon ugyanakkora, mint a reformátusoké. Ennek az lehet az oka, hogy itt nem annyira hitről, mint inkább az erkölcsstan kiváltásáról van szó, de szerepe lehet annak is, hogy manapság divatosak a különféle keleti ezoterikus tanok és filozófiák.

– Megemlékeznek-e az iskolában reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójáról?

F. J.: A tanórák keretébe természetesen – a vallássemlegesség említett kivétel miatt – nem lett beépítve a jubileum, a faliújságokra azonban plakátok kerültek ki.

– Egy intézmény életében negyedszázad alatt időnként óhatatlanul szükség van a változtatásra. Nyilván nem kerülhette ezt el a Kosztolányi sem, közben pedig bizonyára igyekezett megőrizni az értékeit.

B. E.: Munkánk során igyekszünk építeni az iskola hagyományaira és megfelelni az új kihívásoknak. Vannak nagyon jó hagyományaink még azokból az időkből is, amikor az intézmény általános iskolaként működött. De bizonyos dolgokat időszerű volt szabályozni. Jogharmozációra is szükség volt. A legnagyobb újdonság a felvételi. Nem bántuk meg, hogy belevágtunk, a jelentkezések száma folyamatosan nő. Fontos célunk az is, hogy megerősítsük az alapítványunk helyzetét. Ezt célozta például az alapítványi bál. Új fejlemény, hogy megszereztük az „ökoiskola” címet. Ez két tanárnő, Weiszkopfné Kövesközi Zsuzsa és Földiné Reider Mónika évek óta folytatott áldozatos munkájának köszönhető. Fontosnak tartjuk, hogy itt, a városban is kialakuljon az ökotudatos szemlélet a gyerekekben. Ehhez sok támogatást nyújtott a budavári önkormányzat – például madáretetőket kapott az iskola – és a szülők is. Nagy súlyt helyezünk a tehetséggondozásra. A gyerekek minden évben sok versenyen indulnak. A kollégáknak ehhez igyekszünk pluszórákat adni. A pályázati lehetőségeket is figyelemmel kísérjük. A nemzeti tehetségtámogató programnak egy természettudományos pályázatán nemrég 1,6 millió forintot nyertünk. A gyerekek Paksra mennek, kihelyezett órákon vesznek részt.

F. J.: Az egyik nagyszabású hagyományos rendezvényünk az idén a 2017 perces focitorna, amelyet immár huszadik alkalommal rendezünk meg. Ezen a tornán a végzős diákok szoktak játszani a tanáraikkal és meghívott – például színészekből vagy öttusázókból verbuvált vagy a határon túlról, Pozsonyból, Eszékről, Zentáról érkező – csapatokkal. Iskolánk az említett és más határon túli csapatok részvételével az összetartozás napját is örömfocival szokta megünnepelni, erre már a törvénybe iktatás előtt is sor került.

• KÉRÉSZ GYULA

Valami kék

Április 2. az autizmus világnapja

Újra április van. Másodikán kékbe öltözött felnőttek és gyerekek, kék lufik töltik meg a nagyobb városokat. Sokan felvonulnak, hogy kifejezzék szimpátiájukat az átlagostól eltérően fejlődő, autizmussal élő embertársaik iránt. Magazinunk hasábjain idén több érintett család egy-egy tagja és egy fiatal felnőtt szólal meg, hogy jobban beleláthassunk hétköznapi életükbe, küzdelmeikbe. Hogy ne múljon el nyomtalanul a világnap. Érintsen meg bennünket, és legyen hatással ránk ezeknek a testvéreinknek a sorsa. Hogy melléjük tudjunk állni – testvéreként.

Ilyen is

Nem tudom, hogy igazam van-e, de jelen pillanatban úgy érzem, az ember a gyerekén keresztül sebezhető leginkább. Amikor látjuk, hogy baj van, összeszorul a gyomrunk, remegni kezdünk belül. Amikor meg beigazolódik a gyanú, és az orvos vagy a szakértő széttárja a karját, vagy felajánl pár alternatív gyógymódot, de azért jelzi, hogy készüljünk fel rá, hogy soha nem lesz önálló életvitelre képes, akkor – nos, akkor éppúgy letaglózza az embert a hír, mint egy hozzátartozójának a halálhíre. Gyász ez, minden kétséget kizáróan. Álmaink gyásza.

Mert amikor egy gyerek a világra jön, bár nyitott szívvel fogadjuk, mégis van egy álmunk. Csak egy egészen egyszerű, „normális” álmunk: hogy majd felnő. Hogy az a kicsi ember majd megtanul járni, beszélni,

szerelem és haragszik, kedves lesz és makacs, aztán szép lassan önállóvá válik, egy tőlünk független személlyé, akinek saját élete van, akit majd örömmel szemlélhetünk, és néha

titokban egy picikét nosztalgiázunk, hogy milyen aranyos volt kicsinek.

Nos, ez az álom hal meg ilyenkor. És ennek a gyásznak is vannak szakaszai. Taga-

Fekete Gy. Viktor vagyok, 33 éves, grafikus, evangélikus katekétagyülekezeti munkatárs, Asperger-szindrómás autista.

Felnőttként kaptam meg a diagnózist az Asperger-szindrómáról (amely az autizmus egyik „fajtája”), addig mindenki azt gondolta, hogy amolyan külön művészféleség vagyok.

Gyermekkoromban sokat mondták, hogy „nézz a szemembe”, meg hogy „ne ficáncolj”. Én meg, hogy ne vegzáljanak, hát megtanultam felvenni például a szemkontaktust, csöndben maradni, nem ficáncolni. Azt hittem, ha úgy viselkedek, ahogyan mások, akkor egy nap én is olyan leszek, mint ők. Jól működő.

Nem lettem olyan. Minél jobban akartam, annál kevésbé. A szemkontaktust hiába veszem fel, semmit nem tudok leolvasni a másik arcáról, ráadásul zavar is. Bizonyos szociális ingerek (például a kézfogás) kifejezetten felzaklatnak. Egy osztálykirándulás, baráti sörözgetés egy lármásabb szórakozóhelyen, de akár túl hosszú idő eltöltése valakivel (akár egy barát, akár barátnő) olyan megerőltetés számomra,

amit azután órákig, néha napokig tart kipihenni. Ha eleve túl vagyok telítődve ingerekkel, akkor viszont bármilyen apró zavar teljesen kibillenthet engem, amire dührohammal, szédüléssel, gyomorgörccsel reagálok.

A diagnózis óta tudom, hogy ezektől nem vagyok rosszabb másoknál, egyszerűen csak más. Mások a határait, az érdeklődési köröm, az igényeim. Az elmúlt évek során sikerült kialakítanom egy számomra élhető életet, amelyben még az érdekvédelmi aktivitásnak is maradt hely. A Youtube-on van egy *Autista vagyok* című videóbloggerem, egy szintén aspergeres társammal immár két és fél éve töltjük fel oda a videóinkat, amelyekben megpróbáljuk bemutatni a mi világunkat. Emellett a Megismerhető Autizmus Generáció munkacsoport alapítójaként tartok előadásokat.

Célom megértetni az emberekkel, hogy el kell fogadnunk egymást, mert a társadalom csak akkor lehet egészséges (mármint egészséges), ha be tudja fogadni a fogyatékosokat is. Egy kirekesztő, mindent uniformizálni vágyó társadalom maga is fogyatékos, hiányossá válik.

Vigyázz, kanyar! Reggel fél nyolc. Két gyerek már a fehérvári iskoláikban. Most éppen Boldizsár fiunkkal érkezünk az autópálya táci leajtójához. Másfél éve naponta kétszer tesszük meg ezt a harminc kilométeres „kanyart” fehérvári otthonunk és nyolcéves autista kisfiunk iskolája között.

Nem a túlzott igényességünk miatt választottuk számára ezt az iskolát – a nagyvárosban kitűnő intézmények kínálták magukat. Bár keveset kommunikál, és a társas érintkezésben is nehézségei vannak, Boldizsár ép értelmű, okos kisfiú. Rá éppen nem a speciális iskola szabott, mivel képes szépen haladni a többségi gyerekekkel – ha megfelelő segítséget kap hozzá. És ez utóbbi, sokszor lehetetlennek tűnő feltétel itt megvan. Kicsi iskola, ahol már sok éve folyik autista gyermekek integrációja. Boldi az órák zömében osztálytársaival van. Ha matekból megakad, már viszik is a „kisházba”, egyéni foglalkozásra, fejlesztésre. Gyönyörűen olvas, szép, egyenletes, határozott vonalvezetéssel ír. Az énekkar oszlopos tagja. Az osztályban ő legjobb futó.

Bár tudjuk, hogy jönnek még Boldi számára nehézségek, mégis boldogok vagyunk, hogy jó helyen tudhatjuk őt. Ennek az ára életünk egyik nagy „(hajtű)kanyarvétele” volt: szeretett otthonunknak, Sárbogárdnak mondtunk búcsút azért, hogy ez az iskola elérhető közelségbe kerüljön. Mi csak negyven kilométerrel költöztünk odébb – van család, amely Budapestet hagyja ott hasonló megfontolásból.

Azt hiszem, akkor jövünk egyenesbe, ha elfogadjuk ezeket és a még előttünk lévő, ismeretlen kanyarokat. Elvégre úgy kaptuk-kapjuk azokat családi autóval, útitársakkal, sőt: az úttal is együtt. És az, aki adta, reménységünk szerint nem hagyja, hogy ezekben a kanyarokban kicsússzunk; inkább ily módon visz el bennünket a célhoz.

• BÖJTÖS ATTILA

dás, magányba burkolódzás, harag, alkudozás, mély fájdalom, elfogadás és indulás az új úton.

A szülőknél mindez lejátszódik, sőt mivel a sérült gyermek folyamatosan ott van a családdal, újra meg újra behullámzik egy-egy ilyen gyászszerű érzélem az életünkbe. Hibáztatjuk magunkat, a körülményeket, keressük a hiba okát, néha tagadunk, néha lázadunk, időnként szomorúan ismerjük be magunknak, hogy irigységgel szemléljük a kortárs gyerekek vidám játékát. És természetesen folyamatosan keressük a lehetőségeket is. Néha fellángol a remény, mert hirtelen egy nagy változás, fejlődésbeli ugrás történik, de aztán kijózanodunk, hiszen tudjuk, az egyenetlen fejlődés annyira jellemző az autizmusban.

Megdöbbenő és lenyűgöző, ahogyan magától megtanulta a betűket elolvasni, és egészen hosszú szavakat is összeolvas hibátlanul, csak, mondjuk, még mindig nem öltözik fel egyedül. Ül bambán a cipője mellett, és csak néz. Ki tudja, hol jár? Talán éppen a nyírfák különböző fajtáin töpreng, ez a téma most annyira érdekli, hogy még farsangkor is nyírfának öltözött. Keressük, mi segítene neki kirobbanni ebből a furcsa, felemás állapotból. De hát tudomásul kell venni, hogy az autizmus nem betegség, hanem a létezés egy másfajta

módja. Egy olyan élet, amelyet folyamatosan tanulunk megérteni.

Újra meg újra vannak lelkes cikkek diétákról, terápiákról, filmek és videók, amelyeken az autista gyerek hirtelen egészséges lett. Aztán újra meg újra kiderül, hogy ez bizony megint csak félrevezetés. Talán nem is rosszindulatú, csak naiv. Ami valóban segít, az a viselkedésterápia, a fejlettségi szintjének megfelelő kommunikáció: kártyákkal, napirenddel, időjelző eszközzel, hogy bejósolható legyen számára az, ami történni fog vele. Meg az elfogadás.

És persze jó kérdés, hogy ki kit fogad el igazából. Hiszen mi, többiek olyan rugalmatlanok vagyunk velük sokszor, hogy néha nem is tudom, ki az autistább. Amikor a testnevelő tanár nem érti meg, hogy a kisfiamat zavarja a zaj, és ahelyett, hogy megengedné neki a fülvédő használatát, még kiabál is vele, hogy figyeljen jobban. Vagy amikor a szabályokhoz ragaszkodó gyerek cipőt akar cserélni, mielőtt kimegy az udvarra, de nem engedik neki, mert már elég meleg van. Inkább hagyják fél órát a földön fetrengve bömbölni, de nem kap kegyelmet, hogy ne legyen konok. Pedig ő csak be akarja tartani, amit megtanult: ki csak kinti cipőben mehet.

Hát, néha ilyen is autista gyerek szülőjének lenni.

• FÜLLER TÍMEA

Mit tehet, aki segíteni szeretne nekünk?

Bármilyen fogyatékkal élő emberre igaz, hogy elsősorban ember, és csak azután fogyatékos. Tehát először is mindig őt és ne csak a küzdelmeit vegyük észre.

KÉPEINK ILLUSZTRÁCIÓK

Ha egy autista gyerek „kiborul”, a szülők nagyon sokszor vannak kitéve még a környezetükben lévők gúnyos, megvető megjegyzéseinek is. Nem kérünk tanácsot, miközben a földön fetreng a gyerekünk, mert például egy kosár a boltban nem piros, hanem kék, és azt ő nem úgy képzelte. Viszont jól jöhet egy kedves embertárs, aki bemutatkozik, felajánlja a segítségét. Így lehetőségünk lesz, hogy kivigyük a boltból a gyereket egy csendesebb helyre, amíg megnyugszik, és addig a segítő esetleg megőrzi a vásárolni kívánt árucikkeket, vagy ha erre nincs idő, akár vissza is rakja őket a polcokra. Az ilyen segítség hatalmas kincs adott esetben.

A közösségi terekben szükség lenne olyan egyértelmű piktogramokra, ami megszokott. A női kalap vagy egyéb stilizált motívumok helyett a hagyományos férfi-női mosdó jelre például. Jó lenne egy hely, ahova csendben be lehetne húzódni pár percre, ha az autista személynek fárasztó már a túl sok inger. Mi a mozgássérültvéccén szoktuk a kisfiunkat megnyugtatni, ha már zaklatott. Ez egy viszonylag nyugodt, ingerszegény tér. Bár nem éppen ez az eredeti funkciója, sokaig bevált. Sajnos újabban már ott is dől a rádióból a zaj. Ha ebben születne elérhető megoldás, sok autizmusban érintett család lenne hálás.

És amit bárki bárhol megtehet még: imádkozzatok értünk. Napról napra kérjük az erőt. Hála érte, hogy kapjuk, de nagyon jó arra gondolni, hogy sok testvér is ott áll mögöttünk – szeretetben.

• F. T.

A reformáció – az ifjúság kútja

Renate Krüger (1934–2016), a neves schwerini író, művészettörténész, publicista valami nagyon lényegesre vezet rá bennünket az idősebbik és az ifjabbik Cranachról s részben Dürerről szóló, Malt, Hände, malt (Fessetek, kezek, fessetek) című regényében. A könyv magyarul 1979-ben a Corvina Kiadónál látott napvilágot Hegedűs Éva fordításában, de itt a címadás sokkal erőteljesebbre sikeredett: a mű magyar tolmácsolója, nagyon találóan, a regény egyik legfontosabb részletének egy szókapcsolatát tette a szöveg élére.

Hadd tegyem közkinccsé most azt a részletet, amely nagy bölcsességgel, megértéssel és szeretettel fogalmazza meg a reformáció egyik nem eléggé és nem elégszer hangsúlyozott lényegét: azt, hogy ez az emberiség s ezen belül a hívők megújulásának, megifjodásának egyik tápláló kútja is:

„Nürnberg öreg, és Wittenberg fiatal, fűzi tovább a gondolatot Dürer. [...] Mind öregek vagyunk, és meg kellene mártóznunk a Wittenbergben csörgedező ifjúság kútjában. Mindannyiunk fülében csupa hideg, hamis hang zúg – meg kellene nyitnunk a wittenbergi fülemüle énekének... Bárcsak gondoskodnának róla, hogy ne szennyezzék be máris új forrásainkat. Nekem is fel kellene kerekednem, hogy Wittenbergbe zarándokoljak, de nem vagyok már hozzá elég egészséges. Talán már elég fiatal se. Szeretnék ismét fiatal lenni. A Szentírás német szavait magának Luthernek a szájából hallani. Látni a sajtókat, amelyekben ez a legfőbb jó született... És egy, talán utolsó kívánságom is van: szeretném lefesteni vagy legalább lerajzolni őt, Márton doktort... Képét szívem olyan mélységéből hoznám fel, ahová még a császárért se holtam be. És akkor sem, amikor a többi nagyokat festettem, akik kezemet formálták.”

Dürer, aki 1518-ban Luthernek ajándékozta néhány gyönyörű metszetét, s elmélyülten tanulmányozta „Márton doktor” írásait, végül, bár rokonszenvezett a reformáció eszméivel, haláláig katolikus maradt, s kívánsága sem teljesült. Luther-arc képet végül soha nem készített, csak a reformátor egyik legfőbb támogatóját, Bölcs Frigvest örökíthette meg. Mégis, az Albrecht Dürer szájába adott szavak kiválóan érzékeltetik azt az elfogadást, azt a lelkesedést, amelyben Luthernek a sok ellenségeskedés, kiközösítés, kő- és sárdobálás mellett mégis-

csak része lehetett szülőhazájában, Németországban éppúgy, mint Európa- és lassacskán világszerte.

Gyakran tapasztalható, hogy a reformáció megünneplését napjainkban sokan az öregek vagy legfeljebb a középkorúak „magánügyeként” kezelik. Ezért is vettem most elő s idéztem fel Renate Krüger sorait a reformáció történeteiben, lelkiségé-

ben, szellemiségében megnyilvánuló örök ifjúságról, az ifjúság kiapadhatatlan kútjáról.

Ez a gondolat nyilvánul meg egyébként a „Semper reformare!” mondatban is, amely azt jelzi: a reformáció nem olyan, mint egy pompás épület vagy egy szépséges festmény, amely véglegesen elkészült, s amelyet legfeljebb olykor-olykor egy kicsit renoválni, restaurálgatni kell. Nem. Olyan épület, olyan festmény ez, amelyhez minden időben bárki hozzátehet egy apró elemet, egy ecsetvonást. Az emberiség egyik olyan ajándéka ez, amely könnyen hiábavalóvá tehető, többek között azzal, ha erőszakkal „megvénytjük”, egy nem interaktív múzeum passzíván bámult kiállítási tárgyává tesszük. Ez pedig távol legyen, 2017-ben éppúgy, mint más években!

● PETRŐCZI ÉVA

MELANKÓLIA I. – ALBRECHT DÜRER (METSZET, 1514)

A tékozló fiú tükörbe néz

Képzőművészeti kiállítás a Bibliamúzeumban

Apüspök arra a kettős tükörre utalt, amelyet az egymással szemközti két falon bemutatott képek alkotnak. „Az egyik oldalon jobbra a megváltás szükségességét látjuk, a bűnesetet, a romlást, a maga fölemelésére képtelen embert, a történetbe elrejtett üdvtörténetet. A másik oldalon a megváltás elégséges és egyetlen okát látjuk, az üdvszerző érdemet, Krisztus áldozatát, a passiót, a keresztet, a feltámadást.” Cikkünk rendhagyó módon közelíti meg a tárlat üzenetét.

✱

A disznóvályúnál rám esteledik. Hazamegyek, már amennyire otthonnak nevezhető a huzatos kalyiba, ahol a mosdótál mellett

Most töredékes az ismeretünk – A Biblia a 20. századi magyar képzőművészetben címmel időszakos kiállítás nyílt a budapesti Bibliamúzeumban. A huszonöt kiváló művész alkotásaiból válogatott anyag kapcsán a március 9-i megnyitón a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke, Bogárdi Szabó István a kiállítás kockázatára hívta fel a figyelmet.

egy régen fényét veszített rézlemez hever. A tükör. Tükröm-tükröm. Olykor hideg vízzel próbálom tisztára mosni az arcom,

és a végtelen fáradtságtól már alig látok, de belenézek. Homályos, nagyon homályos. A tisztátalannak persze ez épp elég. ►

FOTÓK: FÜLE TAMÁS

Mindig csak az egyik oldalt látom. Lehet, hogy csak legenda, hogy másik is van.

Látom a **Genezist**. Homályosan látom csak, hogy egykor Isten lelke – mint *tojás-éj* – lebegett a vizek felett. Ott állnak őszüeim, a kitüntetett első emberpár a tiltott fa mellett, és én innen nem kiálthatok, hogy: „Álljatok meg! Dobjátok el!” Van pofátok azt mondani, hogy „**Legyünk tudóbbak, mint az Isten?**” Látom

őket, néhány tusvonalban, amint a rettegéstől, hogy árulásuk azonnal kitudódik, úgy összetartanak, hogy az **emberpár** már szinte nem is kettő, majdnem egy. A félelemtől válnak egy testté. Istentelen szél lobogtatja hajukat.

Aztán egyszer csak megpillantom a réz csillanásában azokat. Az első testvéreket: báty és öcs. **Káin és Ábel**. Felém félig háttal fordulva bandukolnak. Káin kezében két

madár, Ábel a fején cipeli a terményekkel megrakott kosarat. Bátrak, magabiztosak. Nincs feszültség, nincs harag, nincs gyilkok. Még béke van. Egymással és Istennel is. A béke utolsó percei. Itt, talán itt kellett volna megállni. (Eszembe jut – hetek óta először – az én bátyám. Ő nem Káin. De én sem vagyok Ábel. Mióta nem gondolkodom Istenre!) Nem irigylem az apjukat. **Ádám** ott áll csüggedten. Leeresztett vállakkal, de botját görcsösen markolva adja meg magát a pallossal közelítő angyalnak. Pedig még nem sejtí, hogy a paradicsomon kívül minden más lesz. Nemcsak a munka, nemcsak az asszony, hanem a fájdalom természeté is. Soha nem mutatta meg senki, milyen volt Ádám és Éva gyásza... (Vajon kit szokás gyászolni? Csak azt, aki meghalt? Akit megöltek? Vagy azt is, aki csupán ismeretlen helyre távozik?)

És itt az a másik öreg! Vénységére adott neki egy fiú, és ő feláldozná. Riadtan, mégis magabiztosan áll **Ábrahám** a máglyaoltár mellett. Az a kicsi Izsák meg csak néhány vonalacska rettegés és ártatlanság. Ábrahámnál csak ezen a **Péteren** csodálkozom jobban. Nem ismerem őt, és fogalmam sincs, mit keres mellette egy kakas, de én még ilyen férfikerületet nem láttam. (Idáig.)

Egy tisztább pillanatban **Jákob** képe dereng fel. Na, ő az, akire büszke va-

BORSOS MIKLÓS: JAKOB HARCA AZ ANGYALLAL

gyok. (Ha én még lehetek egyáltalán büszke.) Ő mégiscsak csaló volt, aztán menekült, és még Isten angyalával is meg tudott birkózni! Erős ember, igazi férfi – bár az angyal ereje mintha percről percre növekedne. Minél inkább megfeszül az ember, annál óriásabb a másik. (Már megint egy lecke?)

Zöld folt. Hatalmas. Olyan, mint egy hegy. **Mózes** maga a Sínai-hegy: benne Isten kinyilatkoztatta magát. A gúlaformán csavarodó, magasodó tömegen felül áll, elképesztően aktív: düh, lendület, erő és hivatástudat egyesül óriás alakjában. Igazán nem ártott volna, ha népe jobban odafigyel rá! Én csak tudom!

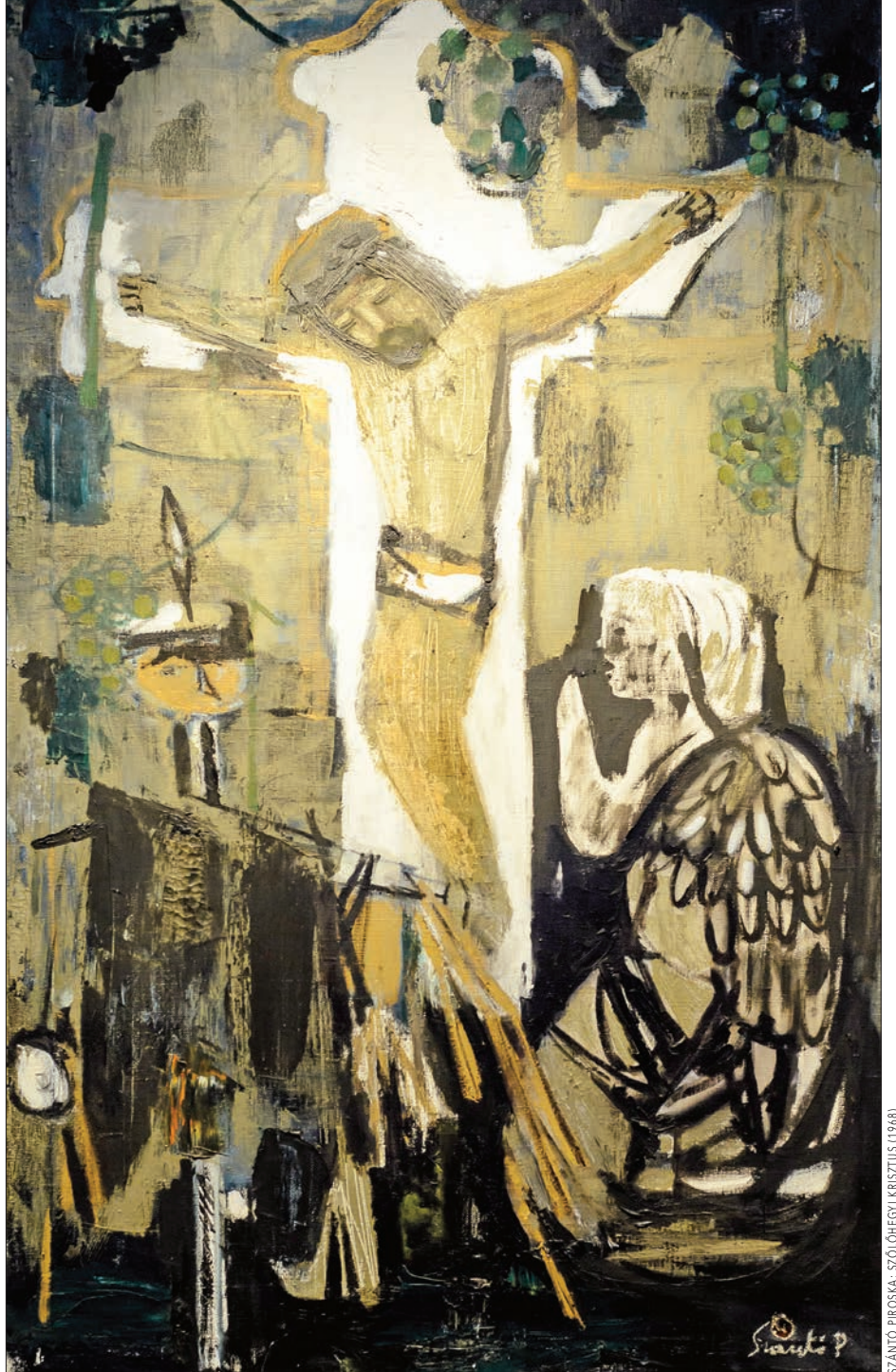
Dörzsölgetem rongyaimmal a rézlemez. Alig látok valamit. Homályosan egy vörös köpenyes **próféta** közelít. (Unom.) Megint Isten akar üzeni valamit? Nem ismerem ezt az embert. Öreg, kopott. Egzaltált. Fura alakok veszik körül. Mintha vérrel festették volna a ruháját. (Hagyjuk ezt! Nem akarok róla tudni!)

Egyre rosszabbul érzem magam. Beteg lehetek. Folyton vakaródom. Napok óta nem néztem a tükörbe. Ma muszáj. Valami sebek vannak az arcomon. És mocsok. Rengeteg mocsok. (Már apám sem ismerne rám.)

Rálehelek a fémlemezre. Büdös van. Belőlem jön. Hunyorogva nézek a vacak tükörre. Valami tömeg hullámszik előttem. Sűrű, **virágvasárnapi** tömeg, pálmaágakkal. Most még hallelujáznak, zsbonganak. De mit tesznek majd néhány nap múlva? Meddig tart az ünnep? Itt ez a szomorú tekintetű, mélyen árkolt szemű, sovány ember. **Ecce homo**. Rossz ránézni. Megvetett. Pedig palást borul a vállára. Betegség ismerője, pedig azt mondják, korábban gyógyított. Fájdalmak férfija: tövisék sebzik véresre a fejét. (Mi közöm hozzá?)

Vagy itt ez a másik érthetetlen. Felszed az útról egy összevert senkiházit, és még pénzt is áldoz, hogy jól menjen a sora. Úgy fekszik **az irgalmas samaritánus** karján ez a szerencsétlen, mint anyjáén a halott Krisztus. Néhány egyszerű foltot látok csak, mégis mekkora ereje van! Még a végén elhiszem, hogy van ilyen ember a földön. Ugyan már!

Hiába dörögölöm a szemem. Hiába dörzsölgetem a rezet. Csak kereszteteket és szomorú embereket látok. Az egyikén tágas, idilli tájban, szinte elveszön áll a **Golgota**, a másikon maga a fájdalom a nagy, vörös, **törött Krisztus**. „**Mi édest a föld kínál, Jézushoz képest mind silány!**” – ez van a harmadikra írva. Hogy

SZÁNTÓ PIROSKA: SZÓLÓHEGYI KRISZTUS (1968)

miért édes, nem értem. De azt látom, hogy nagyon fontos. Hogy tiszta. (Én meg mocsos vagyok.) Bűntelen. Ha van ilyen. (Én viszont bűnös vagyok.) Szent. Akkor miért ő hal meg? És itt a vége? A vég? Egy gyászruhás asszony kuporog a sarokban, és hihetetlen erővel, átlósan zuhan ölébe a halott. A fia. Istenem, micsoda fájdalom sűrűsödik egy picike négyszögbe! Istenem, micsoda igazságtalanság mindez! A **Pietà** drámája megfoghatatlan – annak, aki az innenső oldalon van.

Az otthont idéző liliomos vasrács. Hosszú asztal, kehely, kenyér, só és paprika. Hal. Tizenkét pohár a **zsennyei utolsó vacsora** asztalán. Az egyiket felborította a sebtiben távozó. (Mikor érztem utoljára a cipó ízét! Mikor ittam utoljára akár csak egy korty bort is! Éhes vagyok. Nagyon.)

Hazaindulok. Haza. A homályos, ócska tükör a kalyibában marad.

★

A **félkövér, zöld betűvel** jelzett képek alkotói a szöveg sorrendjében: Borsos Miklós, Kondor Béla, Csohány Kálmán, Derkovits Gyula, Szalay Lajos, Szalay Lajos, Szalay Lajos, Borsos Miklós, Perlrott Csaba Vilmos, Gulácsy Lajos, Borsos Miklós, Borsos Miklós, Borsos Miklós, Aba-Novák Vilmos, Szántó Piroska, Kondor Béla, Breuer Marcell, Bálint Endre.

● ZÁSZKALICZKY ZSUZSANNA

A kiállítás június 3-ig látogatható Budapesten, a IX. ker., Ráday u. 28. szám alatt. Belépődíj nincs. A Bibliamúzeum hétfőtől péntekig 10–18, szombaton 10–17 óra között tart nyitva.

Tizenhatedik századi vihar egy könyv körül

Az evangélikus szerző nem térhetett vissza a Magyar Királyságba

Nagyon bátor vállalkozás volt Jakob Glatz német nyelven és német nyelvterületen megjelentetett könyve, amely a Magyar Királyság politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális viszonyait bírálta. A bécsi rendőrség azonnal lámpással kereste az inkognitóba vonult titokzatos szerzőt, a helytartótanács pedig tiltólistára helyezte a művet, és elkobozta a Magyarhonba behozott példányokat. Az eredetileg 1799-ben kiadott mű címe a kor szokásai szerint ékesen hosszú: Egy magyar ember őszinte megjegyzései hazájáról néhány magyar vidéken tett utazása során.

– amennyire azt képes voltam megítélni – vezette, és megragadására (miért ne mondjam ki?) a legjobb szándék vezérelt.” Egyértelmű és világos szavak, a szerző hű is maradt szándékához, csak hogy a hivatalos körök veszélyesnek tekintették Glatz útleírását, amely szerintük aláássa a kormányzást és a monarchiát, mert átengedi a felvilágosodás szellemét a határon.

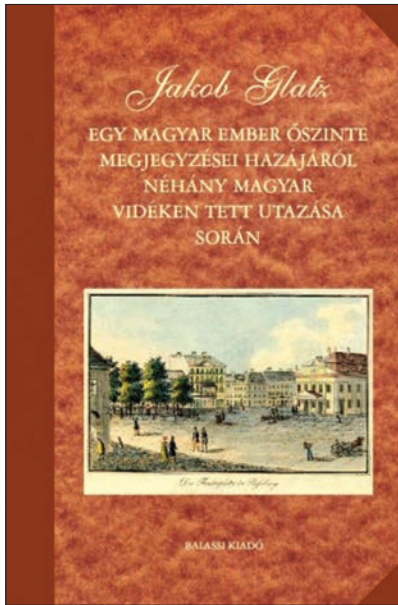
A szerző bejárta néhány magyar vidéket – köztük Debrecent, Miskolcot, a Felvidéket, azon belül kiemelten a Szepességet és Pozsonyt –, és elszomorító következtetésekre jutott. Meggyőződött arról, hogy riasztó az utak állapota, eső esetén bele lehet fulladni a sárba; a magas vámok megnehezítik a magyar áruk kivitelét külföldre, pedig csak a kereskedelem révén válhat módossá egy állam; a szigorú, udvariatlan és nemegyszer megalázó határ menti vizsgáldások elkedvetlenítik az utazókat – írja. Elnyomják a nemes vállalkozásokat, és általában megsértik az emberi jo-

Az elkobzás nagyszerű propagandája volt az 1798-ban íródott kötetnek. A szerző személye az olvasók számára két évvel a megjelenés után is homályban maradt, a bécsi udvar és rajtuk keresztül a magyarországi kormányzati szervek azonban már fél év elteltével tudták, hogy kin verjék el a port a mű kritikus hangvétele miatt. Kazinczy szerzett magának egy példányt, s egyik levelében azt írta: „...igen sokat találtam olyat, a mi nekem igen tetszett.”

Jakob Glatz 1776-ban született a Szepes megyei Poprádon. Öntudatos, művelt evangélikus ifjú tudós volt, aki büszkén vállalta német (szász) származását és szülővárosát. Hogy miért vetette papírra lesújtó kritikával a korabeli honi viszonyokat? Ő maga így vallott erről: „Ennek a műnek a megírására sem titkos gyűlölet, sem az idegen iránti pártos előszereket, sem önös érdek, sem más nemtelen indok nem sarkallt. Tollamat az igazság

POZSONY 1800 KÖRÜL

Jakob Glatz: Egy magyar ember őszinte megjegyzései hazájáról néhány magyar vidéken tett utazása során. Balassi Kiadó, Budapest, 2013. Ára: 3600 forint.

gokat; nincs olyan nyelvtankönyv, amely a latin helyett elősegítené a magyar nyelv tanulását, sok fogalom esetében hiányoznak a magyar nyelvi kifejezések; a magyarországi református professzorok gőgje sérítő, nevetséges, többségük zsarnoki módon bánik a hallgatókkal, elnyomják az önálló gondolkodást. Az oktatás- és nevelésügy kapcsán a testgyakorlás fontosságát emeli ki, és megjegyzi: ha azt szeretnénk, hogy az iskolák elérjék a céljukat, akkor a tanítókat jobban meg kellene fizetni. Nagy hangsúlyt kap a könyvében az a tény, hogy nincs sajtószabadság.

A vallás kapcsán így ír: „A miskolci reformátusok és lutheránusok egymással meglehetősen egyetértésben élnek. Való igaz azonban, mind az egyiknek, mind a másiknak vannak bizonyos előítéletei egymással szemben. A kálvinisták például az evangélikus lelkész díszöltözetén gúnyolódnak, különösen az úgynevezett Mózes-táblácskán, amelyet ők kecskeszakállnak neveznek. Mindazonáltal ezeknek az előítéleteknek nincs nagy jelentőségük, nincsenek további hatással kölcsönös viszonyaikra, kapcsolataikra, foglalatosságaikra stb., és mindkét hitsorsosok felváltva látogatják egymás templomait. A reformátusoknak több ilyenjük van, az evangélikusoknak csak egy. Az előbbieknél a templomai igen egyszerű építésűek és tornyosak, ami a lutheránus templomoknál általában nincs. Ezeknek a templomoknak a

megkülönböztető sajátossága, hogy felül, a szokástól eltérően, nem egy kereszt, hanem egy kakas díszíti.”

Érdekes, amit a prédikációkról olvassunk: „A református lelkészeknél az a dícséretes szokás uralkodik, hogy prédikációikat nem felolvassák, hanem mindig, még az önvizsgálat befejezte utáni imát is, betanulják, és szabad szövegeket választanak. A helytelenségnek, hogy a vallásos beszédeket papírból olvassák, komolyan gátat kell vetni.”

Glatz érdeklődése a gazdasági, kereskedelmi, ipari kérdésektől az antropológián és a néprajzon át a művelődéstörténetig és a színházig szinte minden területre kiterjed, továbbá hangsúlyosan foglalkozik a társadalmi kérdésekkel. Az ember szinte azt érzi, hogy „a legnagyobb magyart”, Széchenyi Istvánt olvassa, aki ugyanezeket a gondolatokat fogalmazta meg műveiben néhány évvel később. De nem győzöm hangsúlyozni, hogy Jakob Glatz 1798-ban írta meg a könyvét, amikor a reformkor szelleme még nem szabadult ki a palackból.

Külön kitér a szerző a magyar ember életmódjára, jellemére és erkölcsére. Egyebek mellett így fogalmaz: „...a hibá-

nak a forrása [...] a nemzeti büszkeség, a nemzeti gyűlölettel karöltve, amely alól a magyart semmiképpen nem menthetjük fel.” Glatz is úgy látja, hogy a magyar hajlamos a mélabúra, de bilincsbe verve is szabadságszerető.

Belátható, hogy ilyen kritikai hangok után a szerző nem komilfó, ezért a bécsi titkosrendőrség azt javasolta a magyar hatóságoknak, tiltsák meg Glatz számára a Magyar Királyságba való visszatérést, s ennek érvényt is szereztek. Ezért aztán a tudós Bécsben telepedett le, ahol az evangélikus gyülekezet iskolájának tanítója, később első lelkésze, majd tanácsosa lett. 1824-ben családjával együtt Pozsonyot választotta otthonául, és itt is halt meg 1831-ben.

Az ő példája is erősíti a közmondást: nem lehetett próféta a saját hazájában! Pedig – és újfent a szerzőt idézem –: „Nagyon helytelenül tennétek, hogy forradalmat, összeesküvést és jakobinizmust kívánok prédikálni. Semmit sem kívánok kevésbé, mint ezeket. Reformra azonban szükség van.” Széchenyi is így gondolkodott. De 1798-ban ez is túl sok volt.

• KŐ ANDRÁS

Számomra a zene: imádság

Ember és élete – Ökumenikus asztali beszélgetések a reformáció kezdetének ötszázadik évében Cegléden címmel tartottak program-sorozatot február 27. és március 2. között a városháza dísztermében. A második alkalom vendége Mező Misi volt. A Magna Cum Laude énekese zenészként, férjként és édesapaként beszélgetett hitről, megtérésről és a családról Birinyi Márkkal, a ceglédi Molnár Mária Református Fogvatékos Ápoló-Gondozó Otthon vezetőjével. Az elhangzottakat rövidített, szerkesztett formában közöljük.

– Hogyan mutatná be saját magát? Ki az a Mező Misi?

– Doboz, a szülőfalum tíz percre van Gyulától. Tízévesen azt mondtam édesanyámnak, hogy zenész leszek. Isten tudta, hogy mi lesz az utam, akkor ezt én még nem láttam. Négyen vagyunk testvérek, és nagyon szegények voltunk. Mindenképp ki akartam szakadni ebből, a saját lábamra akartam állni. Minden nyarat végigdolgoztam. Az iskola utáni szabad idő nekem arról szólt, hogy zenéltem két cigány barátommal, akikkel megalapítottam az első zenekaromat. Az volt a neve, hogy a Három Amigo. Aztán Gyuláról felkerültem Budapestre. A zenekar miatt is, és a fele-

ségem miatt is, aki rajongóból lett a társammá, a párommá, majd a feleségemmé. Ő pedagógusként dolgozott a fővárosban. Most már otthon van a gyermekeinkkel. Most a legfontosabb, hogy édesapa lehetek. Két gyermekem van, és most fog megszületni a harmadik. Ez mindennél fontosabb. Csak utána jön az, hogy zenész vagyok. Most, negyvenéves koromra lesz diplomám: teológus leszek. Amikor megtértem, úgy éreztem, hogy kötelességem minél többet megtudni a Bibliáról, a hitről, Istenről. Ezért iratkoztam be a Baptista Teológiai Akadémiára.

– Ön szerint Isten milyen zenét szeret?

– Én azt mondanám, hogy a countryt, mert minden nemzetnek, népnek megvan a maga „countryzenéje”. A teológián most vagyok harmadéves, és egy dolgozatban ki is fejtettem ezt a témát, illetve arról írtam, hogy szerintem Isten nem csak egyféle zenét szeret. Úgy gondolom, hogy Istennek tetszhet az is, ha heavy metalt játszunk, ha a szöveg és a tartalom megegyezik az ő evangéliumával.

– Igaz, hogy a médián keresztül érte el az Isten, amikor egy tévéműsorban volt zsűritag?

– Minden év végén van egy jótékony-sági „cipősdobozkoncert” a Budapest Arénában, és az akkori rendezvényen a tévéműsorban fellépő gyerekek énekeltek. Szerveztek ennek egy sajtótájékoztatót, és ott ismerkedtem meg Szenczy Sándorral, a Baptista Szeretetszolgálat vezetőjével. Ő volt rám nagy hatással, és rajta keresztül hatott rám az Isten. Jelenleg is végzek szociális munkát a szeretetszolgálatnál. Járjuk az országot, olyan embereket, csoportokat keresünk meg, akik hátrányos helyzetben élnek. Legfőképp a fiataloknak igyekszünk segíteni, illetve példát mutatni. Magam is mélyszegénységből jöttem, és próbálom képviselni feléjük, hogy aki keményen dolgozik, annak megvalósulhatnak a céljai, álmjai. Ez egyfajta motivációs segítség is.

– Tanult zenélni, vagy a családból hozta, amit tud?

– Otthonról hozom. Bánom, hogy nem tanultam zenét, de így alakult. Amit tudok gitáron, azt elloptam, ellestem másoktól. Amikor láttam, hogy valaki gitározik, akkor nagyon megnéztem, hogyan csinálja, „lefotóztam” magamban. Aztán otthon elővettem édesapám régi gitárját, és próbálgattam, magamat tanítottam. Ezt a tehetséget Istentől kaptam, és nem is tudok mit kezdeni azzal, amikor dicsérnek. Mert én ezért a világon semmit nem tettem, komolyan nem. Amit tudok, hiszem, hogy kaptam, és ezért hálás vagyok Istennek. Sokat imádkozom azért, hogy amit kaptam, azt jól használjam. Nem tudok mivel dicsekedni.

– Elmesélné, hogyan találkozott Istennel? Van ennek megragadható pillanata?

– Megtérésem pillanatára a mai napig emlékszem, pedig nem túl jó a memóriám. November tizenegyedik volt, amikor missziói munkára mentünk Kölkedre Szenczy Sándorral. Az utazás úgy zajlott, hogy ő beszélt, én meg hallgattam, és rakároztam a szívembe a dolgokat. Csodála-

FOTÓK: KISFALUDI ISTVÁN

tos volt az a nap, a beszélgetés, a szolgálat. Tizenötödikén reggel felébredtem, és egy teljesen új ember, valaki más kelt fel az ágyból. Megjijedtem, de közben éreztem, hogy valami jó dolog történt velem, merthogy az az ember, aki tegnap lefeküdt, mára megváltozott. Több türelmem volt a feleségemhez és a gyermekeinkhez. A bűnbocsánat örömét megélni hihetetlen dolog. Az ember odaáll Isten elé, és azt mondja, hogy „itt vagyok, Uram, a bűnimmel, kérek, bocsáss meg nekem, megbántam mindent tiszta szívből, és ezt leteszem eléd”. Bármilyen hihetetlen, de fürdés közben, a kádban éltem át ezt az örömet. Másfél órán keresztül üvöltve bögttem. Egyedül voltam otthon... Fantasztikus érzés. Mint amikor egy démontól szabadul meg az ember. Tudom, hogy mindannyiunk életében ott van az Isten, csak nem vesszük észre. A saját egóm azelőtt mindig felülkerekedett bennem, és azt gondoltam, hogy nekem aztán nincs is szükségem Istenre.

– „Énekeljétek az Úrnak, dicsérjétek az Urat, mert a szegénynek lelkét megszabadítja a gonoszok kezéből.” [Jer 20,13; Károli-fordítás] Hogyan kapcsolódik önhöz ez az ige?

– Ez az ige szorosan kapcsolódik hozzám. Szeretem a különleges, egyedi dolgokat. Vettem egy vezeték nélküli mikrofont, s úgy gondoltam, hogy valamivel egyedivé teszem. Egy festő barátomat megkér-

tem, hogy fesse rá az Úr Jézus képét. Kinyitottam a Bibliát, és ezt az igét pillantottam meg, úgyhogy ezt gravírozttam bele a mikrofonba. Hihetetlen érzés, amikor az ember énekel, ott van fenn a színpadon, és vele van az Úr. Már nem azzal a szándékkal állok a színpadra, mint eddig, hanem egy imádságként fogom fel az egészet. Hogy Istenem, hálás vagyok azért, hogy adtál egy ilyen tehetséget, amivel embereket boldoggá tehetek. Teljesen más vetülete van most számomra a zenének.

– Tartozik a családjával valamelyik gyülekezethez?

– Gyülekezethez csak én tartozom, a feleségem sajnos még nem jutott hitre. Ezt pedig erőszakkal nem is lehet kikényszeríteni. Nekem az a vágyam, hogy minden vasárnap az Istenről és a családról szóljon. Vasárnaponként egyedül megyek a gyülekezetbe, a családom otthon marad. Szeretném, hogy együtt mehessünk, s hogy a vasárnap családostul az Istené legyen.

– Mi volt életének a legnagyobb nehézsége, lelki mélysége?

– Számomra anyukám halála volt az egyik legnehezebb helyzet, mert nagyon jó kapcsolat volt közöttünk. Az fáj, hogy anyu utolsó szavai ezek voltak: „Szégyellj el magad, kisfiam, hogy itthon vagy, és nem jössz el meglátogatni engem.” Ehelyett én a bulit választottam. Édesanyám úgy hunyt el, hogy az én szobámban fel volt kapcsolva a villany, mert várt engem haza. Éveken át nem tudtam megbocsátani magamnak, hogy nem mentem haza, nem voltam ott... Ekkor még nem voltam megtért, hívő keresztény. Ha újrakezdeném, sok mindent másképp csinálnék.

– És melyek voltak eddigi életének legszebb pillanata?

– Van úgy, hogy nézzük feleségemmel a gyerekeket, ahogy esznek, és elkezdünk könnyezni, pedig nem csinál semmit a két gyerek, csak eszik... Nekem ők a minden. Én elkezdtem egy másik úton járni, és tudom, nem azzal kell foglalkozni, hogy ki mit gondol rólam, mert a legfontosabb, hogy én az Isten szemében milyen vagyok. A leggyönyörűbb az, hogy Isten szemében tényleg egyformák vagyunk. Valóban nincs különbség ember és ember között. A koncerteken a *Vidéki szonon* című számunk alatt mindig lemegyek a közönség soraiba, és kezet fogok az emberekkel. Nem vagyunk értékesebbek, mint mások, és bízom benne, hogy ott fenn, az Isten örök országában majd egyaránt helyet kapunk.

• *Lejegyezte:* SZLAUKÓ ORSOLYA

Fogadóórát minden hónap első hét-főjén tartom. Mindenkit szeretettel várok délután 3 órától 5 óráig a Déli Egyházkerület székházában (1088 Budapest, Puskin u. 12.).

RADOSNÉ LENGYEL ANNA
országosfelügyelő-helyettes,
a Déli Egyházkerület felügyelője

A budavári evangélikus szabadegyetem következő alkalmát április 10-én, hétfőn 19 órakor tartjuk a Bécsi kapu téri evangélikus templom kápolnájában (1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 28.). Dr. Fabiny Tamás püspök áhítata után Nagy Tamás Ybl-díjas építész tart előadást *Korlátok közt szabadon* címmel. A belépés ingyenes, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Mentálhigiénés szakirányú továbbképzés. A Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézete az Evangélikus Hittudományi Egyetemmel és a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolával együttműködésben 2017 szeptemberétől akkreditált mentálhigiénés lelkigondozó szakirányú továbbképzést hirdet. A felvétel kritériuma: BA, MA, főiskolai vagy egyetemi hitéleti végzettség, egyházi ajánlás és személyes alkalmasság. A képzés időtartama: 4 félév, 560 óra (havonta 2 nap + 2 intenzív hét). A jelentkezés az SE Mentálhigiéné Intézetben igényelhető jelentkezési lapon történik. További információ és jelentkezési lap letölthető: www.mental.semmelweis.hu. A képzésről bővebb tájékoztatást ad: dr. Török Gábor Pál (20/663-2389, torok.gabor@public.semmelweis-univ.hu), Semsey Gábor (20/663-2390, semsey.gabor@public.semmelweis-univ.hu).

Ökumenikus lelkési és munkatársi konferencia Révfülöpön. Szeretettel hívjuk a testvéreket ez évi lelkési (és munkatársi) missziói konferenciánkra, amelyet Révfülöpön, az Ordass Lajos Evangélikus Oktatási Központban (8253 Révfülöp, Füredi út 1.) tartunk június 19–23. között. A konferencia témája: Az egyház/gyülekezet mint missziói közösség – „*Ahogy engem küldött az Atya, én is elküldelek titeket...*” (Jn 20,21). Jelentkezési határidő: május 5. A jelentkezési lap a MEÖT honlapján (Meot.hu) megtalálható letölthető formátumban. A jelentkezési lapokat a következő elérhetőségek valamelyikére kérjük visszaküldeni. Postacím: MEÖT „ökumenikus missziói konferencia”, 1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 3.; fax: 1/371-2691; e-mail-cím: oikumene@meot.hu. A lelkészek számára a teljes részvételi díjat (28 ezer Ft), a gyülekezeti munkatársak és hitoktatók számára a részvételi díj felét (14 ezer Ft) az evangélikus egyház téríti meg. Felhívjuk a résztvevők figyelmét, hogy támogatást csak azok kapnak, akik részt vesznek a konferencia programjain.

DR. FISCHL VILMOS főtitkár, Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa

Program: Hétfő: 16 órától érkezés, a szoba elfoglalása • 18.00: vacsora • 19.00: igehirdetés – dr. Horváth Levente református lelkipásztor, az erdélyi pszichoterápiás szenvedélybeteg-gondozás megteremtője. Kedd: 8.00: imaközösség – Szeverényi János lelkipásztor, az evangélikus egyház országos missziói lelkésze • 8.30: reggeli • 9.15: igetanulmány – Nemeshegyi Dávid rákoshegyi baptista lelkipásztor • 10.00: szünet • 10.30: előadás: *Az egység kérdés az egyházban* – dr. Bijoy Koshi, az Interserve nemzetközi igazgatója; tolmácsol: Dani Eszter református lelkipásztor, a református egyház missziói irodájának vezetője • 12.30: ebéd • 16.00: csoportfoglalkozások • 18.00: vacsora • 19.00: igehirdetés – dr. Horváth Levente. Szerda: 8.00: imaközösség – Pintér Imre pünkösdi lelkipásztor, a pünkösdi egyház alelnöke • 8.30: reggeli • 9.15: igetanulmány – Nemeshegyi Dávid • 10.00: szünet • 10.30: előadás: *A missziói közösség a társadalmi különbségek áthidalásában* – dr. Bijoy Koshi • 12.30: ebéd • 16.00: csoportfoglalkozások • 18.00: vacsora • 19.00: igehirdetés – dr. Horváth Levente. Csütörtök: 8.00: imaközösség – Gyurkó József metodista lelkipásztor • 8.30: reggeli • 9.15: igetanulmány – dr. Hafenschner Károly evangélikus lelkész • 10.00: szünet • 10.30: előadás: *A misszió holisztikus megvalósulása* – dr. Bijoy Koshi • 12.30: ebéd • 16.00: csoportfoglalkozások • 18.00: vacsora • 19.00: igehirdetés – dr. Horváth Levente. Péntek: 8.00: imaközösség – Nemeshegyi Zoltán baptista lelkipásztor, a Baptista Teológiai Akadémia docense • 8.30: reggeli • 9.15: igetanulmány – Rozgonyi Botond, a Pünkösdi Teológiai Főiskola tanszékvezetője • 10.00: előadás: *A gyülekezet a világban* – dr. Garádi Péter, az Evangélikus Belmissziói Baráti Egyesület elnöke • 11.15: úrvacsorai istentisztelet – dr. Hecker Frigyes metodista lelkipásztor • 12.30: ebéd – elutazás. Csoportvezetők: Szeverényi János, Prókai Árpád, Pintér Imre, Gyurkó József, Nemeshegyi Zoltán.

Evangélikus Élet-előfizetés jelentős kedvezménnyel

Ha megrendeli lapunkat, és hoz magával még egy előfizetőt, akkor mindkettejük előfizetése ajándék hónapokkal hosszabbodik. Negyedéves előfizetéshez egy, fél éveshez két, egész éveshez pedig négy további hónap az ajándék.

Az Evangélikus Életet megrendelheti e-mailben a kiado@lutheran.hu címen és telefonon is: 06-1/317-5478 vagy 06-20/824-5518. Előfizetési díjaink: negyedévre 3900 Ft; fél évre 7800 Ft; egy évre 15 600 Ft.

Csőben sült sajtos karfiol

Hozzávalók

(3 adag)

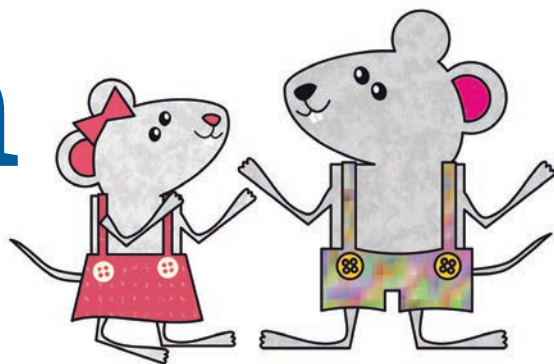
1 közepes fej karfiol
250 ml tejföl
200 ml főzőtejszín
2 db tojás
10 dkg sajt
só ízlés szerint
bors ízlés szerint
szerecsendió
ízlés szerint

Elkészítés

A karfiolt rózsáira szedve sós vízben félpuhára főzzük. A tejfölt a tejszínnel, a tojásokkal és a fűszerekkel simára keverjük. A karfiolrózsákat lerakjuk egy tepsibe, és leöntjük a keverékkel. Ráreszeljük sajtot, és sütőben 200 Celsius-fokon pirulásig sütjük.

• M. T. ZS.

A templom egere

RAJZOK: LENTE ISTVÁN

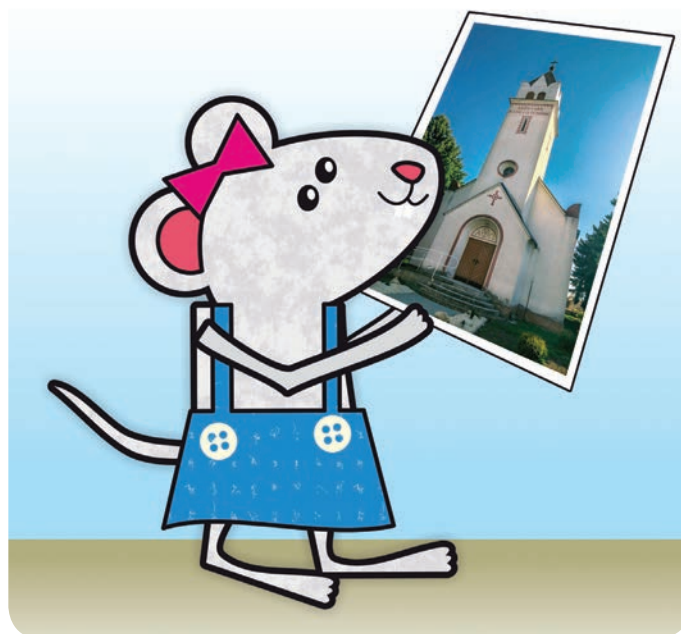
Cím: Cin Bora, Legszébbfalu, Templom u. 1.
 Feladó: Cinka, Másikváros, Luther tér 1.

Kedves bácsikám!

Leveled hatására addig rágtam apa fülét, hogy tegnap a családdal megmásztuk a tornyot, és elolvastuk a mi harangunk feliratát. Igazából nem volt nagyon izgalmas a szöveg, de a kilátás mesés olyan magasból.

Mondjuk, jól el is fáradtunk. Anyu csodálkozott is, olyan korán elaludtam az este. Csak ma jutottam hozzá, hogy megint írjak neked. Nagyon furcsa, hogy a templom ennyire másmin, mint a többi ház vagy akár a sajtgyár, ahol régen laktunk. Miért? Várom válaszod!

Ölel: Cinka

Cinka kezében annak a templomnak a fényképe, ahol Cin Bora lakik

Járv utána, tervezz!

Kik és mikor építették a ti templomotokat? Milyen nehézségekkel kellett megküzdeniük? Akár el is mesélheted! Az épületet lefotózhatod vagy lerajzolhatod. Minden munkának örülök!

Próbáld meg! Tervezz te is templomot! Most különösen arra vagyok kíváncsi, milyennek képzeled a külsejét. A rajzodat küldd el az *Evangelikus Élet* szerkesztőségének, akkor biztos megkapom: 1091 Budapest, Üllői út 25.; e-mail: evelet@lutheran.hu.

Katt!

Keress meg egyházunk honlapján a gyerekvratot: evangelikus.hu/gyerekvrat, és további érdekességeket is megtudhatsz a templomokról, láthatsz régiakat és újabb építések, különleges formájúakat, kicsiket és nagyokat.

A dunaújvárosi evangélikus templom 1996-ban készült el

Kövessen bennünket a Facebookon is: facebook.com/evangelikus
 Magyarországi Evangélikus Egyház – Életközelen vagyunk

Csemeszkopács kis temploma az 1200-as évek óta áll

Kedves Cinka!

Bizony, minden templom más és más. Különböző korokban különböző templomokat építettek az emberek. Amíg sokféle támadástól kellett félni, a templomok erődítményekként is szolgáltak. Ha jött az ellenség, az emberek a vastag falak oltalmában húzódtak meg a veszély idején. (Ilyen például hazánkban a jáki templom.)

Később magas, karcsú, kecses templomok épültek, hogy az emberek rácsodálkozzanak Isten nagyságára, szépségére. Az üvegablakokra képeket festettek, így színes fény árasztotta el a magas belső teret. Az ilyen épületekben úgy ámult az ember a szépségnek az áradásán, hogy önmagát kicsinek és szürkének, Istent pedig csodálatosnak és fenségesnek látta. (Ilyen például a Mátyás-templom Budapesten.)

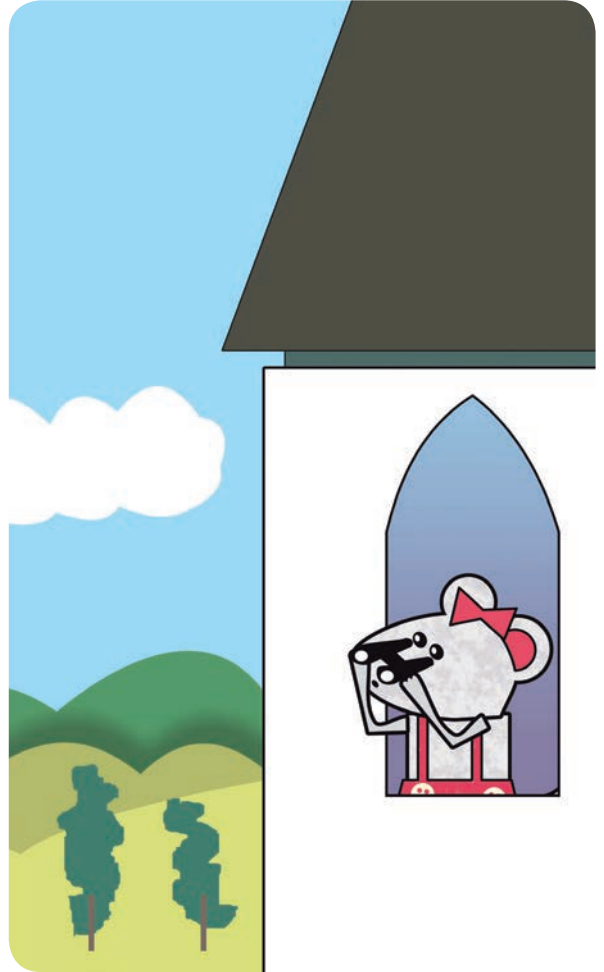
Épültek az évszázadok során pompás, gazdagon díszített, hatalmas templomok is, hogy Isten gazdagságát mutassák meg az embereknek. És épültek egyszerű kis hajlékok is, ahol a kevés emberből álló közösség valóban családiról lehet együtt, ahol nem Isten hatalmasát, hanem átölelő szeretetét lehet megérezni.

Vannak kör alaprajzú templomok, hogy a végtelenséget fejezzék ki, és kereszt alaprajzúak, hogy Krisztus keresztjét juttassák az emberek eszébe ezáltal is. A tornyok lehetnek tömzsi, bástyaszerűek, égbe szökkenő karcsúak, lehet rajtuk habcsók formájú hagymakupola is. Akár több tornya is lehet egy templomnak. És az is lehet, hogy egy tornya sincs. Ilyen például Budapesten a Deák téri evangélikus templom.

A ma álló templomok közül a legtöbb a tornyával égre mutató kézre hasonlít. A mi templomunk is ilyen. Küldök is neked egy képet róla.

Szeretettel gondol rád nagybátyád:

Cin Bora

A franciaországi Reims városának katedrális a 150 méter hosszú, tornya 81 méter magas

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (április 2.) Pál írja: *Mert életünk folyamán szüntelen a halál révén állunk Jézusért, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen halandó testünkben.* 2Kor 4,11 (Ézs 48,10; Mk 10,35–45; Zsid 5,7–9; Zsolt 22,1–22) Nyomorúság, próbatétel, halál. Ezek azok a fogalmak, amelyekről keresztyénként sem szívesen halunk. A szenvedés vállalása Jézusért itt, Európában elképzelhetetlen, tudjuk azonban, hogy a világ több országában ma is keresztyénüldözés zajlik, és vannak, akik életük kockáztatásával vállalják a Krisztushoz való tartozásukat. Az ő életükön meglátszik Jézus élete. Vajon a miénken is? Legyünk bátor bizonyosságtevői Urunknak ott, ahol nem kell üldöztetéstől tartanunk!

Hétfő (április 3.) *A lisztesfazék nem ürült ki, az olajoskorsó sem fogyott ki az Úr ígérete szerint, ahogy ígéjében, Illés által, megmondta az Úr.* 1Kir 17,16 (Lk 11,3; Ef 2,11–16; Lk 22,7–23) Sokan várják ma is a csodát. Sokan szeretnék, ha velük is megtörténne mindaz, ami ezzel a sareptai özvegyasszonnyal történt. Viszont ennek az asszonynak a szívében aggodás, kilátástalanság, kétségbeesés, könnyörgés és félelem volt Isten csodatétele előtt – ezt már senki sem szeretné önmagának. Isten gondviselő szeretetét láthatjuk itt, mert az ő számára semmi sem lehetetlen. Vessük ezt jól szívünkbe, és ne felejtjük el, hogy mi is mindent tőle kapunk és kapunk, mert ő gondot visel az övéiről ma is.

Kedd (április 4.) *Ez pedig az az üzenet, amelyet tőle hallottunk, és hirdettünk nektek, hogy az Isten világosság, és nincs benne semmi sötétség.* 1Jn 1,5 (Zsolt 139,11–12; Jób 19,21–27; Lk 22,24–30) Fényárban úsznak a városaink, még a falvak is mindenhol jól ki vannak világítva, ezért ma már nem is nagyon tudjuk, hogy milyen az igazi sötétség. A fizikai sötétség pedig nem is annyira ijesztő, mint a szellemi. Ma már természetes, hogy az újságokban horoszkópot találunk, és ezt sokan úgy olvassák, mint egyfajta útmutatást az élethez. Jóság hirdetéseibe botlunk, a könyvesboltokban külön részlege van az ezotériának, és nagy rá a kereslet. Adjon Isten nekünk bátorságot és bölcsességet ahhoz, hogy ezek ellen szóljunk, és beszéljünk Jézusról, aki világossággal jött ebbe a világba, hogy utat mutasson mindenki számára.

Szerda (április 5.) *Jézus így szólt a tanítványokhoz: Ti vagytok azok, akik megmaradtatok velem kísértéseimben.* Lk 22,28 (1Kir 19,18; Zsid 9,11–15; Lk 22,31–38) Hálát adhatunk Istennek, hogy ígéjét ismerhetjük, amely által tanít minket és formálja hi-

tünket. Tudhatjuk, hogy az ördög mint ordító oroszlán jár szerte ebben a világban, hogy sokakat elnyeljen és megtévesszen. Szükségünk van tehát arra, hogy olyan emberek között éljük mindennapjainkat, akik hasonlóan gondolkodnak, s akiken keresztül hitünkben erősödhetünk. Ezért is olyan nagy ajándék a gyülekezeti közösség. Élünk a gyülekezet által felkínált lehetőségekkel, ahol a kísértéseinkben is útmutatást, segítséget és erőt kaphatunk.

Csütörtök (április 6.) *[Isten] jótevők volt, a mennyből esőt adott nektek, és termést hozó időket, bőven adott nektek eledelt és szívbéli örömet.* ApCsel 14,17 (Jer 5,24; Jer 15,15–21; Lk 22,39–46) Még igeolvasóként is sok mindent természetesnek tartunk ebben a világban. Természetes, hogy este lefekszünk, és reggel felkelünk, hogy van mit ennünk és innunk, hogy süt a nap... Istennek ez az egyetemes kinyilatkoztatása az, amelyből minden ember észreveheti, hogy az Isten jó. Gondja van ránk, és megadja azt, amire igazán szükségünk van. Urunknak ez a gondviselő szeretete hálaadásra és szüntelen imádságra kell, hogy indítsa minden embert.

Péntek (április 7.) *Titeket pedig az Úr gyarapítson és gazdagítson a szeretetben egymás iránt és mindenki iránt.* 1Thesz 3,12 (Zsolt 92,14–15; Zsid 10,1.11–18; Lk 22,47–53) Rohan az idő, az évek gyorsan múlnak felettünk, de Istennek mindig terve van velünk. Számára nem az a fontos, hány évesek vagyunk, hanem az, hogy mennyire figyelünk rá, és mennyire tudunk növekedni szeretetben. Szeretetben, amely nem csupán érzés, hanem mindig cselekedeteinkben nyilvánul meg. Szeretem a gyermekemet, ezért gondot viselek róla. A szeretet a másakra való odafigyelés és a felé való szolgálatot jelenti. Adja Isten, hogy gyarapodni tudjunk az Úrtól kapott szeretetben.

Szombat (április 8.) *Egymás terhére hordozzátok, és így töltsétek be Krisztus törvényét.* Gal 6,2 (Ám 6,6; Lk 18,31–43; Lk 22,54–62) Az óemberre jellemző önzőséggel szemben Pál apostol egy másik magatartási formát testesít meg. Az új ember észreveszi a másik problémáját, és megpróbál rajta segíteni úgy, ahogyan tud. Egocentrikus világunkban nagy kihívás keresztyén közösségeink számára is, bennük egyénként nekünk is, hogy úgy éljünk, hogy magatartásunkon, cselekedeteinken látsszon Krisztushoz tartozásunk.

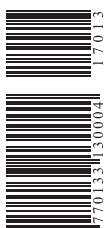
● SÁNDORNÉ POVAZSANYECZ GYÖNGYI

Evangélikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház lapja – megjelenik kéthetente

E-mail: evelet@lutheran.hu • EvÉlet online: www.evangelikusélet.hu • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu • Előfizetés: kiado@lutheran.hu
 • Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 25. fszt. 2. Tel.: 06-20/824-5519. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.balla@lutheran.hu).
 Főszerkesztő: T. PINTÉR KÁROLY (karoly.pinter@lutheran.hu). Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu). Korrektor: MÁTÉ TÓTH SZUSZÁNNÁ (matetot@gmail.com). Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu). Rovatvezetők: KENDEH K. PÉTER – Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap ígéje (mariann.matrai@lutheran.hu), FÜLLER TÍMEA – Gyermekeknek (f.timea.71@gmail.com), TAMÁSY TAMÁS – Új nap – új kegyelem (tamytam@t-online.hu), DR. ECSEDI SZUSZA – Cantate (ezsu@lutheran.hu), KOVÁCS ELEONÓRA – Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu). Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518.
 Felelős kiadó: KENDEH K. PÉTER (peter.kendeh@lutheran.hu). Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.). Felelős vezető: NAGY ZOLTÁN.
 Árusítja a kiadó. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletg telefonszámán: 06-1/767-8262 és a Luther Kiadónál • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302. Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyedévre 3900 Ft, fél évre 7800 Ft, egy évre 15 600 Ft, más európai országba egy évre 52 500 Ft (167 euró), egyéb külföldi országba egy évre 61 400 Ft (195 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Címlapfotó: MAGYARI MÁRTON.

Ára: 500 Ft

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – SZABÓ LAJOS (SZERK.):
A SZABADSÁG HÉT SZÍNE

A Déli Evangélikus Egyházkerület fotópályázatot hirdetett a reformáció 500 éves évfordulója tiszteletére. Ebbe a jubileumi kiadványba a pályázat képei közül válogattunk. A reformáció sarkalatos teológiai üzeneteit öntötték rövid mai mondatokba a kerület lelkészei, hitoktatói és gyülekezeti tagjai.

Az evangélium szabadító erejének megtapasztalása és az ezért folytatott rendszeres imádság fontos része az evangélikus hitgyakorlatnak. Ezt az örökséget szeretnénk a generációk közösségében kamatoztatni. Biztatás ez a kötet arra, hogy hétköznapjainkat és ünnepeinket Isten jelenlétében éljük meg.

KÖNYVEINK MEGRENDELHETŐK
A WWW.LUTHERKIADO.HU/BOLT OLDALON

Evangélikus könyvesbolt: 1081 Budapest, Kiss József u. 2/a
Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9–17 óra között
www.lutherkiado.hu/bolt • kiado@lutheran.hu • +36 1 411 0385 • +36 20 824 5518
Levelezési címünk: Luther Kiadó, 1085 Budapest, Üllői út 24.

SEGÍTSÉN EGYHÁZI 1%-ÁVAL IS!

egy százalék
LÁTHATÓAN EVANGÉLIKUS

Magyarországi
Evangelikus Egyház

evangelikus.hu

Technikai
szám: **0035**